

**MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL**

Cu titlu de manuscris
CZU: 749(478)(043.2)

MADAN ELENA

**PARTICULARITĂȚI ARTISTICE
ALE MOBILIERULUI ȚĂRĂNESC DIN ANSAMBLUL
LOCUINȚEI TRADIȚIONALE MOLDOVENEȘTI
(sfârșitul secolului al XIX-lea – mijlocul secolului al XX-lea)**

651.01 – TEORIA ȘI ISTORIA ARTELOR PLASTICE

**Rezumat al tezei de doctor
în studiul artelor și culturologie**

CHIȘINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul
Institutului Patrimoniului Cultural

Conducător științific:

MALCOCI Vitalie, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, Institutul Patrimoniului Cultural

Referenți oficiali:

ROCACIUC Victoria, doctor habilitat în arte, conferențiar cercetător, Institutul Patrimoniului Cultural

BUZILĂ Varvara, doctor în filologie, conferențiar universitar, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Componența Consiliului Științific Specializat:

CONDRATICOVA Liliana, doctor habilitat în studiul artelor și culturologie, conferențiar cercetător, Academia de Științe a Moldovei – *președinte*

GRĂDINARU Natalia, doctor în istorie, Institutul Patrimoniului Cultural – *secretar științific*

ȘLAPAC Mariana, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, doctor habilitat în studiul artelor, conferențiar cercetător, Institutul Patrimoniului Cultural

MUNTEANU Angela, doctor în studiul artelor și culturologie, conferențiar universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei

PLATON Liliana, doctor în studiul artelor și culturologie, Universitatea Tehnică a Moldovei

Susținerea va avea loc la 13 august 2024, orele 10.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 651.01–24-105, din cadrul **Institutului Patrimoniului Cultural** (Academia de Științe a Moldovei, MD-2001, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1 (Sala Mică)).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la 12 iulie 2024.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat

GRĂDINARU Natalia, doctor în istorie

Conducător științific

MALCOCI Vitalie, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar

Autor

MADAN Elena

semnătura

semnătura

semnătura

© MADAN Elena, 2024

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI.....	8
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	24
BIBLIOGRAFIE	26
LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE.....	29
ADNOTARE	32
ANNOTATION.....	33
АННОТАЦИЯ	34

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei. Mobilierul este un bun cultural cunoscut tuturor comunităților umane, indiferent de gradul lor de dezvoltare. Conform dicționarului în uz, el cuprinde ansamblul mobilei dintr-o încăpere, dar în urma studiului termenul *mobilier* s-a extins și poate cuprinde o tradiție culturală. Mobilierul apare în rezultatul prelucrării lemnului, pentru a obține o gamă largă de obiecte destinate odihnei, depozitării, servirii mesei ș.a.

Piese de mobilier specifice gospodăriei țărănești s-au constituit și au evoluat secole la rând în contextul locuinței tradiționale. Mobilierul a fost articulat în universul cotidian, formând un ansamblu stilistic important. Din componentele esențiale ale locuinței până în prezent mai bine au fost studiate textilele, iar mobilierul nu a beneficiat de atenția meritată, deși mereu prezent în viața oamenilor, le-a influențat modul de a gândi și de a fi. În prezent, cunoașterea din perspectiva gândirii artistice a acestei moșteniri culturale este necesară pentru a releva formele mobilierului, felul în care acestea au servit modului de viață tradițional. Valorificarea științifică a acestui fond cultural artistic ar putea ajuta la o mai bună înțelegere a spiritului creativ al societății tradiționale, devenind o sursă de inspirație pentru designerii contemporani. Investigarea domeniului se impune și prin faptul că aceste artefacte ale creativității umane sunt foarte valoroase în sistemul culturii tradiționale datorită ingeniozității constructive, formelor și materialelor din care sunt confecționate aceste piese de mobilier. Odată cu trecerea anilor, numărul pieselor este tot mai mic, fapt ce prezintă un obstacol pentru cercetări.

În cercetările științifice, întreprinse până în prezent, mobilierul tradițional a fost abordat cu precădere din perspectivă etnografică și mai puțin din cea a valorilor artistice comportate. Această situație ne-a motivat să gândim studiul și să-l adaptăm pe nivelul actual al cercetării domeniului, oferindu-i ca dominantă relevarea prestanței artistice, volumetrice, spațiale, funcționale. Rostul prezentei investigații constă în a aborda potențialul reprezentativ al mobilierului, sporind accesul la cunoașterea lui, pentru valorificare multiplă.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.

Lucrarea este bazată pe diverse surse: documente istorice, însemnări ale călătorilor străini, scrieri ale cărturarilor și descrieri ale realităților culturale, importante pentru a repertoria formele și evoluția mobilierului.

Teoriile privind mobilierul, dezvoltate în lucrările lui G.Kaesz [52], N. Sobolev [53], J.Baudrilard [4], analizate și integrate contextului de probleme, ne-au ajutat la fundamentarea științifică a domeniului de studiu. La constituirea viziunii de cercetare aplicate temei am relevat aportul cercetătorilor din spațiul cultural românesc. În primul rând, am sincronizat rezultatele științifice din lucrările dedicate acestui domeniu: monografia lui R. Capesius despre mobilierul țăranesc românesc [9], lucrările istoricului de artă G. Stoica [41, 42] privind interiorul locuinței și ansamblul format de piesele de mobilier și țesăturile de interior, cartea semnată de V. Tătulea [44], referitoare la tradiția mobilierului oltenesc și a lui B. Ștefănescu [41], privind tradiția din Crișana. Aspectele artistice ale mobilierului, văzute în ansamblul celorlalte creații ce completează interioarele, remarcabile resurse metodologice, au fost analizate de A. Pănoiu [30], Gh. și R. Țăranu [48], N. Dunăre [14], P. Petrescu [30-34], T. Bănățeanu [5, 6]. Am recurs și la ideile deschizătoare de perspectivă științifică conținute în lucrările predecesorilor vizând spiritul artistic românesc: Al. P. Arbore [3], Al. Tzigara-Samurcaș [46, 47], N. Iorga [16], L. Blaga [7].

Contribuțiile predecesorilor la conturarea problematicii în spațiul studiat încep din perioada interbelică, prin I. Antonovici [1, 2] reprezentant al Școlii Sociologice de la București. În cercetările de la Nișcani și Copanca, arhitectul a aplicat metoda monografică de cercetare, relevând specificul interiorului tradițional. După mai bine de 30 de ani, arhitectul Z. Moiseenco s-a referit la amenajarea interioarelor în contextul rolului compartimentării și a amenajării locuinței [53]. Etnografii s-au raportat cel mai des la domeniul. M. Ciocanu a pus în valoare colecția de mobilier din patrimoniul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală [10], E. Postolachi a analizat specificul casei mari [38], iar M. Marunevici [54] pe cel al interiorului locuinței găgăuzilor.

Din perspectiva acestor realizări se conturează ideea că mobilierul tradițional a fost explorat de cercetători în diferite viziuni, fiecare adecvată scopului științific. Analizate critic aceste lucrări ne-au ajutat să formulăm cadrul problematic al tezei.

Gradul de cercetare a temei a demonstrat că istoriografia domeniului nu dispune de un studiu complex care ar aborda mobilierul țăranesc în deplinătatea manifestărilor sale, văzute din perspectiva istorică, funcțională și artistică. Urmare a aprecierii izvoarelor și contribuțiilor s-a pus accent pe completarea bazei de date prin investigațiile complexe de teren întreprinse conform unui program tematic pe parcursul mai multor ani. Astfel, pentru a spori capacitatea surselor, am întreprins cercetări în localități din 37 de raioane din Republica Moldova, cu scopul identificării repertoriului mobilierului tradițional, documentării cadrului pentru abordarea problemelor.

Scopul lucrării constă în identificarea particularităților artistice ale mobilierului țăranesc din ansamblul locuinței tradiționale moldovenești (sfârșitul secolului al XIX-lea – mijlocul secolului al XX-lea), prin clasificarea mobilierului în baza cercetărilor complexe și din perspectiva valorificării științifice, artistice, socioculturale, muzeistice și a patrimoniului cultural.

Pentru atingerea acestui scop au fost realizate următoarele **obiective**:

1. Repertorierea formelor mobilierului rustic din diverse surse, pentru a întregi cadrul fenomenologic.
2. Identificarea, analiza și clasificarea particularităților artistice ale mobilierului tradițional în vederea introducerii în circuitul științific, cultural și artistic.
3. Determinarea influenței formei, materialului și funcției asupra clasificării mobilierului.
4. Elucidarea particularităților artistice ale mobilierului tradițional constituite din proprietățile materialelor, tehnicilor de prelucrare artistică, a ornamentelor și structurilor decorative.
5. Valorificarea și promovarea mobilierului tradițional ca parte a patrimoniului cultural, determinarea nivelului de conservare a acestuia la etapa actuală, evidențindu-i importanța și rolul în contextul sociocultural și artistic.

Cadrul cronologic și geografic al cercetării. Cercetarea vizează evoluția mobilierului țăranesc în locuința tradițională din teritoriul actual al Republicii Moldova în intervalul cronologic – de la sfârșitul secolului al XIX-lea până în mijlocul secolului al XX-lea. Aceste delimitări ne ajută să abordăm realitățile domeniului într-un spațiu cultural administrativ care a putut genera configurarea unor trăsături specifice. Modul de abordare facilitează determinarea unor relații multiple între mobilier și schimbările sociale din respectiva perioadă. Este valorificat și impactul evoluției tehnice asupra prelucrării lemnului, al introducerii tâmplăriei în gospodăriile rurale, influența școlilor profesionale în dezvoltarea producției de mobilier. Au fost luate în considerare caracteristicile geografice, în special prezența pădurilor în dezvoltarea meseriilor specializate în mobilă. Investigarea s-a axat pe elucidarea trăsăturilor artistice și culturale ale mobilierului din întreg spațiul Republicii Moldova, evidențind și influențele care au îmbogățit domeniul.

Metodologia cercetării științifice. Am elaborat o viziune științifică de ansamblu, adecvată scopului și sarcinilor asumate. Am utilizat în funcție de specificul problemei examinate metoda dialectică, analiza istorico-comparativă, inductivă, deductivă, analitică, structural-funcțională, morfologică, formal-stilistică, tipologică, iconografică și iconologică. În investigațiile de teren s-au utilizat observația directă, participativă, descrierea și documentarea vizuală în conformitate cu problematica de cercetare. Aceste metode au fost în măsură să asigure un cadru coerent de mijloace științifice mereu colaborate pentru a asigura obiectivitatea discursului cognitiv.

Noutatea și originalitatea științifică. Pentru prima oară este repertoriat mobilierul tradițional din spațiul cercetat și analizat în totalitatea manifestărilor sale. Viziunea științifică complexă aplicată a urmărit analiza particularităților artistice ale mobilierului din ansamblul locuinței tradiționale care este parte componentă a moștenirii artistice, mai larg a patrimoniului cultural. Au fost introduse în circulație științifică rezultatele cercetărilor de teren inedite, care au completat reprezentativitatea fenomenologică necesară pentru realizarea complexității proiectului. S-a aplicat o abordare interdisciplinară și intradisciplinară în studiul mobilierului tradițional care a condus la relevarea particularităților lui. A fost argumentată necesitatea protejării mobilierului tradițional, ca o sursă valoroasă pentru dezvoltarea designului contemporan și a turismului local.

Ipoteza de lucru se rezumă în ideea că piesele de mobilier sunt parte integrantă a creației artistice populare, au îmbinat în mod reușit funcționalitatea și decorul, asigurând oamenilor confortul necesar, reprezintă mostre edificatoare de creativitate artistică, reflectă modul de viață al comunităților și viziunea lor asupra lumii.

Rezultatul obținut contribuie la soluționarea unei **probleme științifice importante, elucidând complex** particularitățile artistice ale mobilierului țărănesc din ansamblul locuinței tradiționale moldovenești, *înlesnind* valorificarea științifică, protejarea moștenirii culturale, *având ca rezultat* completarea lacunelor în studiul acestei componente a culturii.

Importanța teoretică a lucrării constă în contribuția sa la extinderea și aprofundarea studiilor artistice, culturale și etnografice privind mobilierul tradițional din Republica Moldova. De asemenea, oferă o metodologie complexă de abordare a mobilierului popular, de identificare a particularităților artistice ale acestuia, care deschide noi perspective pentru studiile interdisciplinare.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în utilizarea rezultatelor cercetării la elaborarea proiectelor de design interior care integrează elemente tradiționale. Poate servi drept bază pentru dezvoltarea unor cursuri speciale universitare și studii în domeniul designului, etnologiei, istoriei, culturii. Recomandările practice sunt utile pentru a fi aplicate de către artiști plastici, designeri, muzeografi, dar și de responsabilii de elaborarea politicilor culturale privind protejarea patrimoniului cultural mobil.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Prin studiul istoriografic au fost acumulate informații relevante despre obiectul de studiu, evaluate abordările aplicate în cercetările anterioare și priorizat domeniul artistic, care necesită investigații complexe.
2. Repertoriind formele mobilei a fost apreciată unitatea și variatatea, a fost examinată evoluția și rolul tehnicilor artistice în dezvoltarea acestora.
3. Raportul dintre funcția și valoarea artistică a arătat prioritatea funcției și subordonarea mijloacelor decorative. Cu toate acestea, este important însuși procesul de adaptare a mobilierului în interiorul locuințelor. Stilul mobilierului reflectă modul de viață și interacțiunile sociale.

4. Prin analizarea și sistematizarea materialelor provenite din diverse surse (documentare, fotografice și descriptive, multe dintre ele cu caracter inedit), au fost elaborate diagrame structurate vizând clasificarea și tipologizarea mobilierului.

5. Particularitățile artistice ale mobilierului sunt determinate de material, tehnicile decorative specifice, mijloacele artistice și structurile decorative. Meșterii au valorificat din plin posibilitățile acestora atât pentru a păstra caracterul utilitar al obiectelor, cât și a le conferi un aspect estetic.

6. Repertorierea ornamentelor, a conținutului și a principiilor de încadrare pe suprafețele obiectelor de mobilă, a relevat că mobilierul utilizează resurse artistice din tezaurul artei populare, pe care le-a adaptat, ținând cont, întâi de toate, de utilitatea lucrurilor pe care sunt aplicate.

Aceste rezultate contribuie la cunoașterea evoluției și clasificării mobilierului tradițional. Datorită noii viziuni aplicate asupra studiului aspectelor sale artistice, funcționale și a contextului cultural în care este inclus, s-a instituit un sistem al rigorilor științifice.

Implementarea rezultatelor științifice. Am elaborat, prezentat și publicat lucrări, care și-au asumat probleme din cuprinsul tezei de doctor și au testat o anumită etapă din procesul scrierii ei. Rezultatele cercetării științifice au fost utilizate în procesul elaborării și implementării cursului istoria designului pentru studenții de la Facultatea de Design, Universitatea Tehnică din Moldova, la coordonarea științifică a elaborării lucrărilor de licență ale studenților, au contribuit la îmbogățirea programului educațional, oferind o fundamentare științifică a proiectelor de studiu. Recomandările practice privind valorificarea mobilierului tradițional se pretează a fi utilizate în diverse proiecte de creație artistică și de dezvoltare muzeistică.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele științifice ale cercetării au fost susținute și aprobate sub formă de rapoarte și comunicări la 19 conferințe/simpozioane naționale și 14 conferințe/simpozioane internaționale (dintre care 27 s-au desfășurat la Chișinău, 1 – în Federația Rusă, 1 – în Ucraina, 2 – în România). Diseminarea cunoștințelor în diverse medii științifice a contribuit la realizarea prevederilor tezei de doctorat.

Publicațiile la tema tezei. Rezultatele științifice au fost publicate în 30 de articole/teze în reviste științifice de profil și materiale ale conferințelor/simpozioanelor internaționale și naționale, editate în țară și peste hotare în volum de aproximativ 15 c. a.

Volumul și structura tezei. Lucrarea constă din adnotări în limbile română, rusă și engleză, textul de bază alcătuit din introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie (157 titluri de carte). Astfel, textul de bază cuprinde 162 pagini, este însoțit de 3 anexe (254 pagini), declarația privind asumarea propriei răspunderi și CV.

Cuvinte-cheie: mobilier țăranesc, particularități artistice, funcție, material, formă, tehnici decorative, mijloace artistice, structură decorativă, clasificare, tipologie, patrimoniu cultural.

CONȚINUTUL TEZEI

Teza de doctorat intitulată „Particularități artistice ale mobilierului țăranesc din ansamblul locuinței tradiționale moldovenești (sfârșitul secolului al XIX-lea – mijlocul secolului al XX-lea)” a fost gândită și realizată pentru a valorifica științific un domeniu puțin cercetat, dar de mare importanță în viața oamenilor. Exegeza este structurată în introducere, trei capitole împărțite în subcapitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie, anexe și un dicționar de termeni.

În *Introducere* este prezentat proiectul studiului. Sunt examinate actualitatea problemei de cercetare, formulate scopul și obiectivele lucrării, noutatea științifică a rezultatelor obținute, stabilită baza metodologică a cercetării, importanța și contribuția teoretică și aplicativă, care vizează identificarea particularităților artistice ale mobilierului tradițional și valorificarea acestora în contextul sociocultural și artistic contemporan.

Capitolul 1, Cadrul teoretic și istoriografic al tezei, include analiza critică și consecvență a istoriografiei cu referire la mobilierul țăranesc. Sunt puse în valoare teoriile, conceptele și ideile care au conturat istoria cercetării domeniului. Au fost scrutate sursele bibliografice pentru a li se determina relevanța, evaluate rezultatele cercetărilor anterioare. S-au conturat aspectele cuprinse în publicații și cele care au rămas în afara atenției științifice. În acest context s-a profilat necesitatea elaborării unor studii complexe care să abordeze evoluția mobilierului țăranesc în Republica Moldova din perspectiva istorică, funcțională și artistică.

În **subcapitolul 1.1, Relevarea surselor științifice și a problematicii de cercetare**, determinăm rolul factologiei privind condiția mobilierului țăranesc ca bază care este în măsură să asigure obiectivitatea exegezei noastre. A fost asigurată analiza critică a surselor istorice, care au caracter divers, sporadic și inegal ca valoare științifică. Datele cele mai vechi se conțin în mărturii arheologice, care atestă în vechile așezări prezența unor forme de mobilier. Cadrul temporal al continuității este susținut de informațiile cuprinse în documente istorice și relatări ale călătorilor, conținând descrieri ale interioarelor caselor din secolele XV-XVIII. Completează aspectele istorice prin informații sumare cărturarii care au descris interioarele caselor și documentele vremii, precum sunt foile de zestre, rapoartele de desproprietărire și confiscare a bunurilor din perioada deportărilor, fișiere ale patrimoniului muzeal, publicații de specialitate. Am menținut consecvența istorică a atestărilor prin investigații complexe de teren în scopul de a încadra cercetarea în limitele cadrului cronologic. Astfel, noile date au caracter inedit, sunt reprezentative căci acoperă întreg spațiul Republicii Moldova și au fost colectate în baza acelorași instrumente de cercetare, ceea ce le conferă gradul necesar de obiectivitate.

Fundamentarea științifică a lucrării s-a făcut corelând teoriile, conceptele și ideile privind studierea mobilierului dezvoltat în lucrările lui G. Kaesz [52], N. Sobolev [53], J. Baudrilard [4]. Astfel mobilierul a fost contextualizat între alte genuri ale creației, s-a definit importanța lui pentru viața oamenilor, s-a stabilit interdependența formelor lui cu reprezentările sociale, care conduc spre constituirea stilurilor. La întregirea viziunii de cercetare aplicate temei am relevat și aportul cercetătorilor din spațiul cultural românesc. Subiectul a fost scrutat, din perspectiva caracteristicilor care îl definesc, în lucrări fundamentale precum „Mobilierul țăranesc românesc” de R. Capesius [9], în cele care au vizat specificul lui local, ca exemplu B. Ștefănescu în „Mobilierul țăranesc din Crișana”, remarcabilă și prin clasificarea operată [43], „Mobilierul țăranesc din Oltenia” de V. Tătulea [44], care pune în valoare contribuția centrelor specializate în producerea mobilei și mijloacele tradiționale de obținere a decorului. Este important să luăm în

seamă și contribuțiile cercetătorului A. Pănoiu [31], care în lucrarea „Mobilierul vechi românesc” arată legăturile dintre mobilierul popular și cel bisericesc. Autorii Al. P. Arbore [3], Al. Tzigara-Sămurcaș [46, 47], L. Blaga [7] au contribuit la înțelegerea dimensiunii culturale a mobilierului tradițional, oferind o bază pentru dezvoltarea cercetărilor ulterioare. Au lărgit posibilitățile cadrului teoretic de abordare lucrările „Coloana Cerului” de Romulus Vulcănescu [49], „Motive decorative celebre” de Paul Petrescu [35] și „Ornamentica tradițională comparată” de Nicolae Dunăre [14] ș.a. care au accentuat interpretarea motivelor ornamentale și evoluția cromatică a mobilierului tradițional.

Au fost analizați factorii care au condus la producerea anumitor schimbări în sfera mobilierului. Aceștia sunt de ordin tehnologic, social și politic. Studiul în teren, realizat în ultimele decenii asupra locuințelor rurale din Republica Moldova, oferă o imagine cadru foarte generală despre traiul țăranilor de la sfârșitul secolului al XIX-lea și mijlocul secolului al XX-lea, fiindcă interiorul caselor și mobilierul au suportat schimbări esențiale. Acestea vizează în principal proporțiile, formele și cromatica mobilierului. Timpul și-a lăsat amprenta asupra locuințelor țărănești, iar evoluția continuă a schimbat percepția oamenilor asupra modului în care ar trebui să arate interiorul casei și rolului rezervat mobilierului. În contextul procesului de urbanizare care acoperă cadrul cronologic, fiind mereu în creștere, mobilierul tradițional începe să fie influențat de tendințele urbane, observându-se schimbări în preferințele și aspirațiile comunității sătești.

Pentru spațiul cercetat de noi contribuțiile predecesorilor la conturarea problematicii încep din perioada interbelică și aparțin arhitectului I. Antonovici [1, 2] reprezentant al Școlii Sociologice de la București. În cercetările de la Nișcani și Copanca a aplicat metoda monografică de cercetare, relevând specificul interiorului tradițional. După mai bine de 30 de ani, arhitectul Z. Moiseenco s-a referit la amenajarea interioarelor în contextul evaluării rolului compartimentării și a amenajării locuinței [54].

O lucrare de cuprindere a problematicii de referință pentru tema cercetată de noi a publicat cercetătoarea M. Ciocanu, analizând colecția de mobilier păstrată în patrimoniul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău. În articol mobilierul este examinat din diverse perspective, fiind prezentate un scurt istoric al colecției muzeale; analiza descriptivă a pieselor muzeale; relatări privind prezența mobilierului în locuințele țărănești; evoluția mobilierului țărănesc; elemente de mobilier țărănesc în imaginarul popular [10].

Etnologul E. Postolachi și-a centrat atenția pe elucidarea capacităților casei mari de a concentra cele mai expresive piese de mobilier și textile de interior, vechi și noi, bine integrate în logica spațială și dozate valoric din perspectivă artistică, economică simbolică [3].

În monografia „Поселения, жилище и усадьба гагаузов Южной Бессарабии в XIX–начале XX в.”, etnograful M. Marunevici a descris interioarele locuințelor găgăuzilor [54].

Muzeul Bucovinei a publicat, un volum dedicat mobilierului tradițional, ce pune în valoare colecția de mobilier din cadrul Muzeului Istorie și Etnografie din Bălți, muzeelor din Suceava și Cernăuți, considerate adevărate piese de patrimoniu [31]. Lucrările despre decorul în lemn și în piatră ale cercetătorului în studiul artelor V. Malcoci au atribuție directă la cunoașterea fondului simbolic al domeniului [28, 29].

Este important să remarcăm o nouă tendință în cercetarea mobilierului, cea care îl situează în contextul protejării patrimoniului cultural. Mobilierul este încadrat în „Registrul Național al Patrimoniului Cultural Imaterial din Republica Moldova” [39].

În subcapitolul 1.1. sunt puse în valoare caracteristicile surselor care au stat la baza argumentării complexității și evoluției mobilierului țărănesc în contextul cultural și social al Republicii Moldova. Abordarea problemelor cuprinse în lucrările altor autori a demonstrat numărul mic și caracterul fragmentar al acestora, pe de o parte, și necesitatea dezvoltării științifice a domeniului, pentru a cuprinde în studiu totalitatea manifestărilor lui, pe de alta. Au fost evidențiate conexiunile sale cu tradițiile mai vechi și cu influențele externe, precum și schimbările survenite, determinate de urbanizare și modernizare. Au fost formulate problemele de studiu ale tezei care reies din nivelul actual al cercetărilor.

Subcapitolul 1.2, *Contribuții privind evoluția mobilierului tradițional*, prezintă o incursiune detaliată în istoria și evoluția mobilierului rural, de la cele mai îndepărtate timpuri până la mijlocul secolului XX, necesară la înțelegerea și aprecierea rolului pe care mobilierul l-a avut în viața cotidiană și de sărbătoare a comunităților rurale.

Deși multe dintre piesele tradiționale de mobilier au dispărut din cauza perisabilității materialelor și a schimbărilor de atitudine față de mobilierul vechi, cercetările arheologice și istorice oferă o imagine clară a diversității și măiestriei lucrărilor din lemn. De la primele descoperiri arheologice care atestă existența mobilierului în culturile preistorice, până la meșteșugurile rafinate din secolul al XVIII-lea, mobilierul tradițional a evoluat sub influența multiplilor factori culturali, economici și tehnologici. În evoluția meșteșugăritului și a mobilierului tradițional și-au lăsat amprenta multe generații de creatori. Am pus în valoare contribuțiile perioadelor anterioare cadrului cronologic enunțat, pentru a puncta parcursul evolutiv al acestui domeniu. Este de remarcat legătura strânsă dintre mobilierul tradițional și contextul cultural mai larg. Sunt evidente influențele religioase și nobiliare asupra meșteșugurilor din lemn, dar și importanța mobilierului în viața de zi cu zi a comunităților rurale. Prelucrarea lemnului și prezența sa în casele țărănești, chiar și într-un număr restrâns de piese, era inevitabilă [20].

Analiza comparativă a pieselor de mobilier a înlesnit conturarea unei cronologii. Astfel, piesele de mobilier, au fost încadrate în trei mari perioade cronologice care datează: din a doua jumătate a secolului al XIX-lea; sfârșitul secolului al XIX-lea–începutul secolului al XX-lea; mijlocul secolului al XX-lea. Când încadrarea în aceste datări a unor piese devenea problematică, atribuirea s-a făcut după o marjă de 10-20 de ani, iar pentru perioade mai generale, s-au folosit intervale de aproximativ 50 de ani, având la bază evoluția formelor mobilierului în timp.

Subcapitolul 1.2. Apărute din necesitatea de a asigura confort vieții omului, formele mobilierului au evoluat lent în strânsă legătură cu bogățiile naturale, nivelul de dezvoltare al forțelor de producție și relațiile sociale. Odată cu schimbarea acestor factori s-au produs schimbări și în sfera mobilierului. Aprecierea surselor și a contribuțiilor ajută semnificativ la înțelegerea evoluției și clasificării mobilierului tradițional, oferind o nouă perspectivă asupra aspectelor sale artistice, funcționale și contextului cultural. Ele evidențiază modul în care meșteșugurile tradiționale s-au adaptat și au evoluat de-a lungul timpului, reflectând atât continuitatea tradițiilor locale, cât și influențele externe.

În **subcapitolul 1.3, *Activitatea dulgherilor și tâmplărilor în bresle, ateliere, fabrici și școli de meserii până la mijlocul secolului al XX-lea***, este examinat un nou nivel de organizare a acestei activități, care presupune o specializare aprofundată, dar și o continuă dezvoltare a domeniului. Este analizată evoluția meșteșugurilor dulgheriei și tâmplăriei de la sfârșitul secolului al XIX-lea până la mijlocul secolului al XX-lea, prin stabilirea rolului atelierelor, breslelor, fabricilor și școlilor de meserii în formarea și dezvoltarea meșteșugarilor, precum și tipologia mobilierului.

Dulgherii și tâmplarii erau meșteșugari specializați în prelucrarea lemnului. Dulgherii se ocupau în principal de construcția caselor și a altor structuri din lemn, folosind unelte simple și tehnici tradiționale. Mobilierul dulgheresc „era executat din scânduri sau scândurele cioplite cu securea și cuțitoaia, încheiate în uluce, ca șindrilele de pe case, prinse cu cuie de lemn” [6, p.362], în timp ce tâmplarii se specializau în confecționarea mobilierului mai rafinat, cu ornamente și îmbinări complexe, folosind instrumente mai avansate. Deși existau anumite suprapuneri în activitatea lor, în uneltele utilizate, tehnicile de asamblare și ornamentația specifică fiecărei meserii se observă o delimitare clară: „Dulgherii care înălțau construcții, lăsau în seama tâmplarilor muncile tot mai pretențioase de finisare a acestora și de confecționare a mobilierului pentru organizarea interioarelor” [8, p.362].

Breslele au jucat un rol important în organizarea și reglementarea meșteșugurilor în Moldova. Ele stabileau reguli stricte privind calitatea producției, prețurile și accesul la meserie [44, p.113]. După anexarea în 1812 a Basarabiei la Imperiul Rus, breslele au fost încadrate și adaptate la sistemul lui. Ulterior, în secolul al XX-lea, breslele au fost transformate în corporații, iar mai târziu în sindicate [12, p. 104]. Pe lângă bresle, existau și ateliere mici unde meșteșugarii lucrau individual sau în grupuri mici. Aceste ateliere produceau mobilier și alte obiecte din lemn pentru piața locală. Concomitent cu denumirea „bresle” și mai târziu cu cel de „corporații”, în contextul evoluției industriale, s-a impus și cel de „artel” specializat, ca influență din Imperiul Rus. Odată cu dezvoltarea industriei, au apărut fabricile de mobilă, care au preluat o parte semnificativă din producție. Fabricile beneficiau de utilaje mai performante și de o forță de muncă mai numeroasă, permițând producția pe scară largă [18, p.145].

Școlile de meserii au jucat un rol important în pregătirea profesională a dulgherilor și tâmplarilor [49, p.140]. Aici elevii învățau tehnicile de prelucrare a lemnului, noțiuni de bază, precum și regulile de igienă și securitate a muncii. Absolvenții școlilor de meserii erau solicitați atât de atelierele mici, cât și de fabricile de mobilă [50, p.439]. Școala de meserii din Râșcani este un exemplu care oferea instruire în tâmplărie, dulgherie, fierărie și rotărie [11, p. 28].

Subcapitolul 1.3. Formarea tinerilor meseriași în cadrul breslelor și școlilor, includerea meșterilor specializați în confecționarea mobilei a ridicat acest meșteșug artistic la o nouă cotă valorică. Dulgherii și tâmplarii din Basarabia produceau piese de mobilier utilizând o varietate de forme și tehnici, care conturau un anumit stil. Mobilierul țărănesc era simplu și funcțional, realizat din lemn masiv și ornamentat cu motive tradiționale. Mobilierul orășenesc era mai rafinat, influențat de stilurile europene și realizat din materiale mai prețioase. Producția locală de mobilier și elemente de construcție din lemn satisfăcea în mare parte nevoile populației locale.

Subcapitolul 1.4 inserează *concluziile principale ale Capitolului 1*, oferind o imagine detaliată a existenței și evoluției mobilierului țărănesc până la mijlocul secolului al XX-lea.

1. Sursele istoriografice interdisciplinare, examinate în mod critic, completate și consolidate, au format un cadru complex pentru analiza problematicii formulate în obiectivele și scopul lucrării. Cercetarea a relevat prezența constantă, de-a lungul secolelor, a unui mobilier adaptat specificului funcțional al interioarelor, modului de viață al comunităților rurale și corespunzător statutului social al proprietarilor.

2. Apărute din necesitatea de a asigura confortul vieții omului, formele mobilierului au evoluat lent în strânsă legătură cu bogățiile naturale, nivelul de dezvoltare al forțelor de producție și relațiile sociale. Odată cu schimbarea acestor factori s-au produs schimbări și în sfera mobilierului.

3. Modernitatea a deschis noi posibilități pentru practicarea specializată a mobilierului. Școlarizarea tinerilor pentru a învăța diverse meserii, crearea unităților economice specializate în producerea mobilierului a facilitat dezvoltarea domeniului la un nivel mai înalt față de cel anterior.

Capitolul 2, *Mobilierul tradițional în contextul culturii naționale*, este axat pe repertorierea, sistematizarea, clasificarea și descrierea mobilierului țărănesc în funcție de formă, funcție și materiale utilizate în perioada asumată spre cercetare. La fel, sunt abordate caracteristicile specifice și particularitățile regionale ale mobilierului țărănesc în strânsă legătură cu funcțiile și distribuția mobilierului în interiorul pieselor locuinței țărănești. Se face distincția între modul în care acesta era utilizat și integrat în viața cotidiană și sărbătorească a comunităților.

Subcapitolul 2.1 explorează ***Clasificarea mobilierului țărănesc după criteriile principale: funcție, formă, materiale***. Evoluția mobilierului este condiționată de locul de producere, de viziunea meșterilor (gospodari, dulgheri, tâmplari) asupra lumii, de solicitarea comanditarilor, de instrumentele și tehnicile de confecționare utilizate, precum și de materialele principale folosite (în principal diferite esențe de lemn, papură și răchită, detalii din metal). Formele de mobilier popular s-au dezvoltat pe parcursul unui proces istoric îndelungat și fac parte din civilizația tradițională. Repertorierea tuturor formelor de mobilă a făcut posibilă sistematizarea și clasificarea mobilierului țărănesc. Aceste operații științifice vin să ordoneze gradual fiecare domeniu al culturii și artei, pentru a înlesni o mai bună cunoaștere. Clasificarea mobilierului rustic a fost realizată pe baza mai multor criterii care vizează toate manifestărilor sale, urmărite în ansamblu, conturează imaginea generală a ceea ce înseamnă mobilierul țărănesc, cu accentuarea particularităților locale.

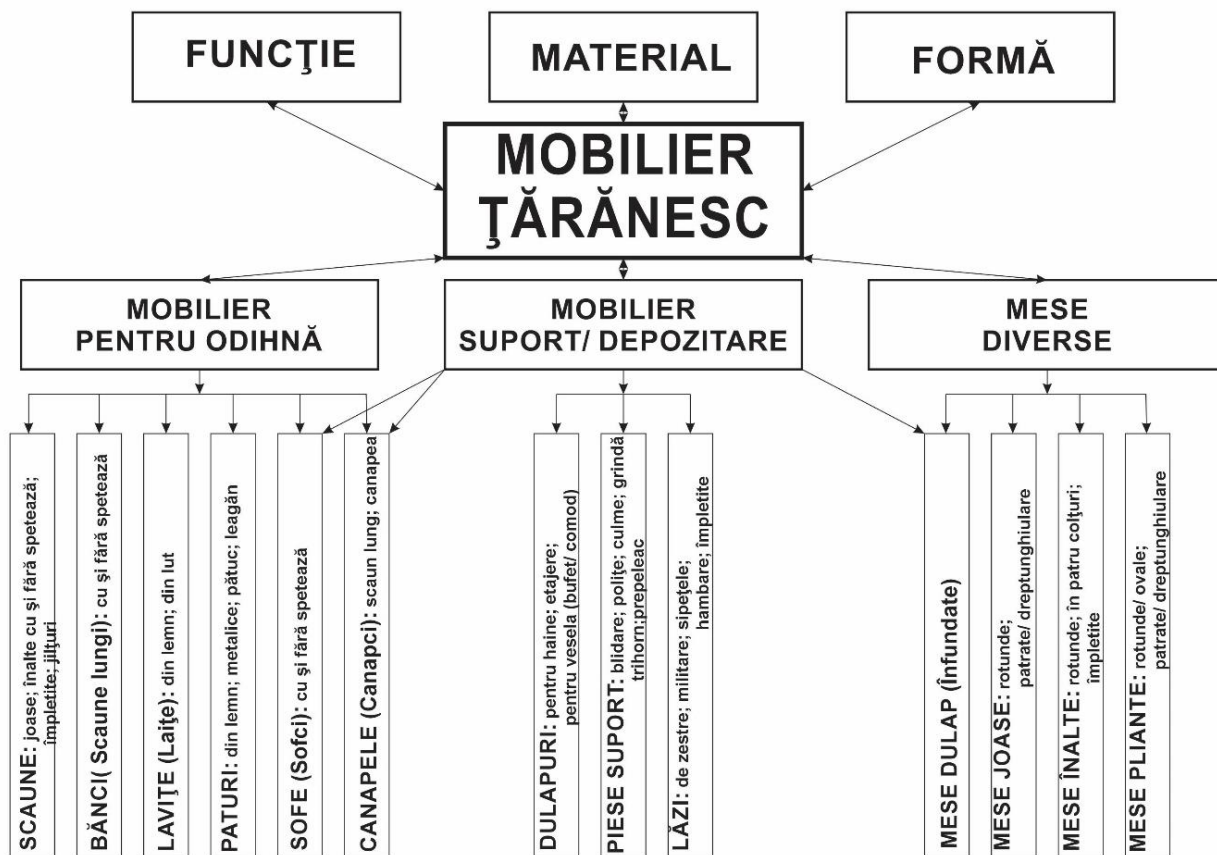

Fig.1. Clasificarea mobilierului după funcție, material și formă [19, p.17].

Organigrama din figura 1, bazată pe cercetări de teren, efectuate în întreaga țară, ilustrează această clasificare.

Clasificarea mobilierului

Mobilierul țăranesc este clasificat după **trei criterii principale:**

- **Funcția, care determină utilitatea practică a pieselor:**

- mobilier pentru odihnă (scaune, lavițe, bănci, canapele, paturi, sofale ș.a.), fiecare servind unui scop specific în cadrul locuinței;

- mobilier pentru depozitare/asigurare a suportului (lăzi, piese-suport, dulapuri ș.a.), care asigură organizarea și păstrarea diferitelor obiecte casnice;

- mobilier pentru servit masa (mese joase, mese înalte, mese pliante, mese-dulap), fiecare adaptată nevoilor de servire a mesei în diferite contexte.

- **Forma:** fiecare categorie de mobilier are forme distincte adaptate funcției sale practice.

Materialul: lemnul este principalul material utilizat (esențe tari: stejar, fag, nuc, cireș; esențe moi: brad, salcie, paltin). Se utilizează și alte materiale precum papura și răchita, iar pentru detalii metalul.

Subcapitolul 2.1. Clasificarea mobilierului permite să înțelegem mai bine diversitatea și evoluția acestuia, precum și rolul diferitor categorii de piese în cadrul locuinței tradiționale. Formarea acestora a constituit o cale destul de lungă care, prin experiență împărtășită, a devenit un bun cultural al colectivităților. Studiul detaliat al criteriilor de clasificare și a caracteristicilor specifice ale fiecărei piese de mobilier oferă o perspectivă amplă asupra cunoașterii culturii și meșteșugurilor tradiționale din Republica Moldova.

Subcapitolul 2.2, *Descrierea morfologică a mobilierului tradițional.* În perioada supusă cercetării mobilierul a înregistrat o dezvoltare a formelor consacrate în timp și a suferit transformări semnificative, influențate de schimbările socioeconomice, tehnologice și culturale ale vremii. Descrierile operate valorifică funcția, forma și materialele utilizate în confecționarea mobilei, evidențiindu-se piesele reprezentative utilizate în gospodăriile țăranesti. Fiecare categorie de mobilier este analizată individual, fiind stabilite caracteristicile distincte și evoluția ei în timp. Funcționalitatea mobilierului reflectă adaptarea acestuia la nevoile cotidiene și de sărbătoare ale familiei, la specificul interiorului. Iar forma obiectelor și calitățile materialelor puse în valoare de tehnicile de prelucrare artistică, generează efecte plastice. În urma studierii informațiilor și fotografiilor, colectate în teren la nord, centru și sud, au fost analizate asemănările și diferențele zonale, oferind o imagine completă a diversității și specificității mobilierului rural. Cercetarea în cauză permite să înțelegem modul în care mobilierul tradițional reflectă tradițiile și valorile comunităților rurale, precum și evoluția sa în contextul schimbărilor sociale, tehnice și culturale.

1. Mobilierul pentru odihnă (pentru relaxare și dormit) circumscrie o varietate de piese: scaune, lavițe, bănci, canapele, paturi și sofale, care oferă un anturaj confortabil și relaxant. Aceste piese sunt realizate din lemn și lozie după modele tradiționale din materiale naturale.

▪ **Scaunele fără spătar pentru o singură persoană cu trei sau patru picioare sunt cele mai răspândite:** sunt de dimensiuni mici, ușor transportabile, folosite în diverse activități casnice, utilizate atât în interiorul casei în timpul lucrului, cât și în afara ei [10, p.248]. Sunt confecționate din lemn de esență tare, având decor simplu (incizii, forme). *Scaunele cu spătar* pentru o persoană au apărut în practica culturală a satelor mai târziu ca cele simple. Au formă distinctă, sunt confecționate din materiale durabile (fag, păr, cireș sau stejar). Din punct de vedere constructiv au

șezut (trapezoidal, pătrat, dreptunghiular), spătar de diverse modele și materiale ajutătoare (stinghii, capitonaj) și patru picioare pentru suport. Se atestă influențe din stilurile urbane, printre care se impune stilul vienez de mobilier curbat și împletit.

▪ **Lavițele** (laițele): una dintre cele mai vechi piese de mobilier, inițial construită din lut și lemn. A evoluat în diverse forme și a fost adaptată pentru odihnă și dormit. În camera de toate zilele era situată între cuptorul de dormit. Lavițele se diferențiau după formă, lungime, amplasare și destinație. Existau lavițe de formă pătrată (utilizate pentru dormit), lavițe lungi (pentru șezut și dormit) și lavițe mobile (care puteau fi demontate și mutate). În satele de pe Valea Nistrului de Jos a fost atestat „tandărul”, cu funcții similare cu lavița și fiind influențat de cultura tătarilor. Lavițele erau confecționate din materiale simple și accesibile, puteau fi decorate cu motive geometrice simple, incizii sau sculpturi. Unele lavițe aveau spătare. Aproape toate lavițele erau acoperite cu lăicere, cergi sau țoluri.

▪ **Băncile (scaune lungi) cu sau fără spătar:** sunt piese de mobilier amplasate în casele mari în care se desfășurau ceremoniile și obiceiurile cu participarea mai multor oaspeți. Inițial, în locuințe erau specifice lavițele care înconjurau camera pe trei laturi și care, treptat, s-au îngustat, fiind înlocuite cu bănci [9, p. 31]. Forma era simplă, constând dintr-o scândură lungă așezată pe picioare sau țăruiși fixați în podea. Serveau ca spațiu de șezut în interiorul casei, în special la mese sau pentru odihnă. După caz erau scoase și în exterior, pe prispă, în cerdac sau în curte. Unele bănci mici serveau ca suport pentru căldări și alte obiecte. Erau confecționate din lemn masiv, de obicei din stejar sau tei. Băncile decorate prin traforare, decupaj și pictură erau specifice zonelor din centrul și nordul Moldovei. Motivele decorative cioplite variau de la semicercuri și formă de V până la meandre.

▪ **Canapelele:** cunoscute și sub numele de „laiță” sau „oslon” în Moldova de nord și „canapcă” în cea sud-est, sunt variante mai elaborate ale băncilor cu spetează. Acestea au forme mai complexe, cu spetează înfundată împărțită în compartimente decorate cu motive florale sau geometrice. Unele canapele mai măiestrit realizate erau considerate bunuri de zestre și decorau numai casa mare. Există și variante influențate de stilul *Empire* occidental, cu brațe ondulate și spetează plină, uneori cu spațiu de depozitare.

▪ **Paturile:** au apărut în gospodăriile țărănești mai înstărite din secolul al XIX-lea ca o alternativă mai confortabilă a laviței. O răspândire mai largă au avut-o în perioada interbelică și după cel de-Al Doilea Război Mondial. Clasificarea paturilor se realizează în funcție de sistemul de îmbinare a părților componente: în „pană și uluc” sau cu „cep și scobitură”. Primul sistem este rar întâlnit, și este caracterizat prin picioare sculptate manual, având scânduri laterale fixate cu precizie în corpul mobilei. În schimb, metoda de îmbinare cu „cep și scobitură” este mai frecventă, fiind simplă și rezistentă [9, p.35]. În cutia alcătuită din ramă, cunoscută sub numele de „străjac” sau „mindir”, se plasa salteaua umplută cu paie sau pănuși de porumb, iar uneori cu lână. Paturile erau decorate în funcție de tehnicile și stilurile tradiționale sau urbane. Tăbliile de pat reprezintă principalul element decorativ al acestora, caracterizat prin profiluri ondulate, variații ale planurilor, părți modelate cu ajutorul strungului, iar în unele cazuri, ornamente simple sau imitații de furnir.

▪ **Leagănul:** piesă concepută pentru legănatul și odihna copiilor mici. Se distingea prin ușurința cu care putea fi pusă în mișcare. Existau două tipuri principale de leagăne: suspendate și așezate pe podea. Cele suspendate erau împletite din nuiele, cioplite din trunchi de copac, făcute din scânduri, având forma unui coș alungit care se agață cu frânghii de corzile tavanului. Cele așezate pe podea aveau cutia-suport pentru așternut plasată pe un cadru în formă de semicerc sau susținută de

picioare care permiteau legănatul. Deși exemplarele găsite nu dispun de elemente artistice deosebite, totuși fiecare leagăn are formă plastică care îi asigură funcționarea [20, p.41].

▪ **Sofca/sofa:** a apărut la mijlocul secolului al XIX-lea. Originea sofalelor este atribuită familiilor de ucraineni și polonezi așezați în Moldova, care au adus această piesă de mobilier în regiune [15, pp. 558-559]. A devenit populară la ceremoniile de nuntă, înlocuind treptat lada de zestre și a servit ca spațiu de odihnă, depozitare și decor. Era realizată de tâmplari sau gospodari și avea brațe strunjite la ambele capete. Ornamentele au fost aplicate cel mai frecvent pe partea frontală concepută în trei registre. Au fost utilizate diferite tehnici de decorare: sculptarea și aplicarea (ex.: bastonașe decorative, puncte de diamant, forme geometrice, profiluri decorative ș.a.); gravarea pe contur pentru a obține forme decorative; prelucrarea conturilor și obținerea plăcilor gravate; evidențierea canturilor; pictarea unor motive (ex.: romb, rozeta solară, ornamente tablă de șah, motive florale, rar peisaje). Culoarea predominantă a „sofcelor” era cea a lemnului natural, dar ulterior au fost vopsite în cafeniu, roșu, alb sau albastru.

2. Mobilier pentru depozitare/suport

Mobilierul țărănesc destinat depozitării oferă suport și posibilități de sistematizare, fiind foarte important pentru organizarea și păstrarea obiectelor în gospodărie. În această categorie se încadrează lăzile de tot felul, piesele-suport și dulapurile. Lăzile sunt mobile cu un spațiu delimitat în interiorul cărora se pot păstra obiecte, iar în caz de necesitate și transporta. Piesele-suport, cum ar fi blidarele, lingurarele, polițele și cuierile, asigurau structurarea diferitelor obiecte într-un spațiu concret. Dulapurile, cu rol de ordonare și protejare a hainelor sau a veselei, constituie un alt grup important de mobile. Examinând fiecare tip de piesă, pentru a le determina caracteristicile esențiale, se va putea înțelege mai bine rostul lor în contextul mobilierului țărănesc.

▪ **Lăzile erau** de diferite dimensiuni și înfățișări, fiindcă serveau unor grupuri sociale distincte: fetelor pentru păstrarea zestre, bătrânilor pentru comând, premilitarilor și militarilor, călătorilor, cărăușilor etc. Lada întrunește roluri practice și simbolice și ocupa o poziție centrală în interiorul casei țărănești fiind folosite și ca suport pentru păstrarea altor țesături din zestre. Au evoluat de la lăzi primitive scobite din trunchiuri de copaci până la piese elaborate, decorate cu tehnici variate. Acestea au fost prezente într-o varietate de forme și dimensiuni, reflectând destinația lor specifică și influențele culturale regionale.

Clasificarea lăzilor s-a realizat în funcție de destinație, forma capacului, sistemul constructiv și decor. Se încadrează în acest grup cuferele pentru haine, sipelele destinate păstrării obiectelor mai prețioase, precum podoabele și banii, dar și sipețele pentru bijuterii, inclusiv lăzile pentru cereale. Ele reprezintă categorii distincte, fiecare având caracteristici specifice și funcționale. Lăzile erau decorate în diverse moduri, de la creștături, cele mai vechi, până la picturi florale la ferecături complexe sau gravuri, mai târziu, oglindind diversitatea tradițiilor și influențelor culturale.

Lăzi de zestre au fost identificate în toate zonele republicii, având dincolo de caracteristici comune și particularități distinctive, în funcție de zona geografică și perioada de execuție. Analiza lor detaliată oferă o perspectivă asupra evoluției meșteșugului și a preferințelor estetice ale comunităților rurale, precum și specificul zonal și influențele culturale externe [26, pp.185-192].

▪ **Blidarul**, piesă tradițională de mobilier utilizată în bucătăria sau camera de zi a locuinței pentru depozitarea vaselor și tacâmurilor. Această piesă a avut un rol important în promovarea vășăritului și olăritului în satul tradițional. Principala sa caracteristică constă în sistemul ingenios de rafturi suprapuse, oferind un spațiu de depozitare într-un format compact. Aceste piese erau confecționate

cu mare măiestrie din lemn masiv, unele având și elemente decorative precum crestături, traforaje sau laturi ondulate.

▪ **Dulapurile** au evoluat de la forme simple încastrate în perete la modele mai complexe, separate, cum ar fi comodele sau bufetele. Inițial destinate depozitării, ele au devenit tot mai rafinate și decorative, îmbinând elementele tradiționale cu influențele orășenești. Piesele au fost create în funcție de necesitățile și posibilitățile materiale ale locuitorilor, reflectând evoluția tehnicilor de prelucrare a lemnului și influențele artistice și culturale.

▪ **Polița**, piesă simplă și practică, a servit drept suport pentru diverse obiecte casnice în interiorul bucătărilor, cămărilor, pivnițelor, fiind plasată, de obicei, deasupra ferestrei sau a vetrei. În unele zone, marginea poliței era decorată cu traforaje, adăugându-i un aspect estetic. Existau și polițe mai mici, rezervate pentru obiecte specifice. Cele de sub icoană, destinate obiectelor religioase, poartă și numele de iconar.

▪ **Trihornul**, dulap de perete situat ingenios între horn și perete, a fost o soluție eficientă și estetică pentru depozitarea obiectelor în imediata apropiere a instalațiilor de foc. Forma specifică și amplasarea strategică demonstrează creativitatea și practicismul în gestionarea spațiilor de locuit.

▪ **Culmea**, cunoscută în partea de sud-vest și sub denumirea de „drăinițar”, a fost o piesă simplă dintr-un cadru de lemn, importantă în organizarea interioară a locuințelor. Despre vechimea ei denotă și piesa textilă numită „drăinițar”, cu care este acoperită. Inițial culmea a fost utilizată drept suport pentru haine sau țesături decorative.

▪ **Cuierele** sunt piese de mobilier indispensabile spațiilor de intrare în locuință și capătă forme mai simple, dar se regăsesc și în casa mare, în exemplare mai elaborate din punct de vedere tehnic și artistic. Acestea sunt fixate pe perete, fiind confecționate din lemn sau fier, uneori decorate artistic.

3. Mobilierul pentru servit masa este de mare vechime, fiind inseparabilă activităților de alimentare. Prin forma și dimensiunile sale a ocupat un loc important în interiorul locuinței țărănești, având multiple întrebuițări – de la pregătirea și consumul alimentelor până la comuniunile de la ceremonii și sărbători.

▪ **Mese joase rotunde și dreptunghiulare** sunt cunoscute sub denumirea de „mese țărănești”, fiind și cele mai vechi. Cele rotunde aveau trei picioare ca suport, iar cele dreptunghiulare patru. Acestea erau apreciate pentru universalitatea lor, fiind ușor de transportat și practic de folosit la pregătirea și consumul alimentelor în bucătărie, dar și diverse locuri din gospodărie. La construcția lor au fost folosite diverse tehnici precum încheieturi și traversări cu cepuri care asigură stabilitatea și rezistența piesei. Mesele rotunde se regăsesc în toată țara, dar în mod deosebit în zonele de centru și sud, iar mesele dreptunghiulare au fost întâlnite cel mai mult în zona de nord.

▪ **Masa înaltă din casa mare** avea formă dreptunghiulară, rotundă sau ovală. În timp, aceste mese au devenit parte importantă a mobilierului tradițional. Erau plasate lângă ferestre și ofereau un spațiu confortabil pentru meseni. Construcția lor includea picioare simple sau picioare strunjite artistic, iar unele modele erau prevăzute cu elemente pliabile și extensibile.

▪ **Masa-dulap**, numită și masă înfundată, este specială căci servea și la depozitare. Avea în partea din față două uși și unul sau două sertărașe în partea superioară, oferind un spațiu util de organizare a obiectelor și alimentelor din gospodărie. Fiecare tip de masă aducea cu sine o bogată istorie și semnificație culturală, reflectând nevoile și tradițiile comunităților rurale[22, pp.73-83].

În baza investigațiilor complexe au fost identificate și analizate peste 1000 de piese. Imaginele multora se conțin în „Anexele” la lucrare, clasificate după aceleași criterii folosite și în analiză. Documentarea era necesară pentru a caracteriza complex mobilierul.

1. Cele mai vechi și mai răspândite obiecte de mobilier sunt cele din bucătărie sau aferente ei: scaunele mici, fără spetează, pentru o singură persoană, mesele joase cu trei sau patru picioare, polițele, blidarele, lingurarele, dar și lavițele. Tot ele sunt cel mai modest decorate.
2. Obiectele mai voluminoase și mai elaborate din perspectivă tehnică și artistică precum erau scaunele lungi, paturile, sofalele, „canapele”, dulapurile, mesele înalte, lăzile de zestre, cuferele etc. completau și structurau spațiul casei mari.
3. Unele obiecte de mobilier au avut o răspândire teritorială limitată: sofa (sofca) este răspândită mai mult în partea de centru și de nord, „canapele” sunt specifice regiunii de sud-est, mesele joase dreptunghiulare sunt mai mult caracteristice părții de nord-vest a Republicii Moldova.
4. Cele mai vechi lăzi de zestre aveau cuie de lemn și erau decorate prin creștături. Ulterior s-au răspândit lăzile pictate și vopsite, asociate cu ferecături. La sfârșitul secolului al XIX-lea, la centru și la nord erau frecvente lăzi având fondul părții frontale împărțit în trei registre sub forma unor dreptunghiuri și conțineau, cel mai adesea, motive florale, capacul plat și nu aveau piciorușe. În aceeași perioadă, cele de la sud aveau trei medalioane de formă rotundă, cu compoziții florale și picioare profilate.
5. După Al Doilea Război Mondial pretutindeni au fost în uz lăzi înalte, cu capacul ușor bombat și piciorușe profilate. Ele aveau pereții exteriori vopșiți în diverse nuanțe de la cafeniu până la roșietic, iar motivele decorative erau trasate în timp ce vopseaua era udă. Și mesele din această perioadă au un decor realizat în același mod.
6. În spațiul casei mari se disting scaunele lungi cu spetează care îmbină funcțiile scaunului și al laviței. Meșterii au investit multă dibăcie variind aspectul artistic al mobilierului prin diverse tehnici de prelucrare a lemnului. O formă dezvoltată a acestor obiecte o prezintă scaunele lungi din perioada interbelică, având speteaza înfundată, decorate prin pictură cu motive vegetale și avimorfe, întâlnite în satele de pe ambele maluri ale Nistrului.
7. Din categoria obiectelor care au influențat tradiția locală fac parte lăzile ferecate și cuferele din Imperiul Rus, scaunele vieneze și dulapurile în stil Art Nouveau, din Austro-Ungaria.

Subcapitolul 2.3, *Distribuirea mobilierului în interiorul locuinței țărănești*, aduce în discuție evoluția și modul de organizare a spațiului. Perioada cercetată acoperă și evoluția locuinței de la cele mai simple până la cele mai complexe.

La sfârșitul secolului al XIX mai puteau fi întâlnite locuințele cu un plan simplu, având o singură încăpere, specifice familiilor sărace sau tinerilor care încă nu își puteau permite să-și construiască propriile case. Cu timpul, au apărut planuri mai complexe, care includeau tinda și o cameră de locuit. Prin dezvoltare s-a delimitat în plan și casa mare. Ulterior, pe axa tindei, s-a separat și cămara. Spațierea locuinței în compartimentări funcționale, a condus, precum era firesc, la dezvoltarea și specializarea mobilierului care accentua respectivele rosturi. Astfel, într-o locuință tradițională, distribuția mobilierului și a obiectelor în fiecare încăpere avea o funcționalitate specifică:

1. Tinda este spațiul care asigură accesul și ieșirea din locuință, având și rol de trecere. În tindă mobilierul era minim și cuprindea un cuier, uneori o bancă, sau un scaun pentru așteptare sau încălțare, ori pentru căldările cu apă. Mai târziu, se separă în spatele tindei un loc, numit cămară/cămăruță, utilizată pentru depozitarea obiectelor de uz gospodăresc sau a proviziilor.

2. Camera de locuit, numită în unele localități și cămara, este încăperea principală utilizată pentru locuit și desfășurarea activităților de muncă. Uneori cămara era divizată printr-o vatră, formând o nouă încăpere numită „iatac”, unde se pregătea mâncarea. În această încăpere,

mobilierul principal era constituit din lavița, ulterior și din patul care completau împreună cu cuptorul piesele pentru dormit și odihnă, masa și scaunele pentru servitul mesei și pentru primirea oaspeților, blidarul, lingurarul, iconarul, lăzi pentru depozitarea obiectelor personale.

3. Camera curată sau casa mare reprezenta spațiul sărbătoresc care tezauriza cele mai valoroase obiecte ale familiei, amenajate în așa fel încât să constituie un stil integrat și care era dedicat desfășurării obiceiurilor și primirii oaspeților. Această încăpere era decorată cu mobilier mai elaborat, precum lavițele cu spetează, bănci, paturi, sofale, scaune cu spetează mese mai mari și decorate mai bogat. De asemenea, era nelipsită lada de zestre, culmea pentru demonstrare hainelor de sărbătoare și a textilelor de casă, dulapurile. Casa mare a devenit un simbol al bunăstării gospodarilor, fiind locul în care erau păstrate icoanele, masa, covorul, oglinda, prosopul și busuiocul. Atât valorile spirituale, cât și cele materiale și artistice erau integrate în amenajarea acestui spațiu. Tradiția casei mari continuă în bună parte și în prezent, fiind un element semnificativ al locuințelor tradiționale, păstrându-și esența și semnificațiile, chiar dacă numărul încăperilor a crescut, mobilierul și decorul s-au modernizat, adaptându-se la noile condiții.

Chiar dacă în trecut casele tradiționale erau spații modeste, mobilierul juca oricum un rol foarte important în organizarea și confortul acestora. În acest sens, sunt explorate tipurile de mobilier adaptate la nevoile și spațiile limitate ale locuințelor tradiționale, precum și influența introducerii treptate a mobilierului urban în mediul rural.

Aceste încăperi reflectau nu doar organizarea spațiului, ci și modul de viață și valorile comunității tradiționale. Mobilierul specific era adaptat necesităților de viață și de muncă a oamenilor, reflectând funcționalitatea și estetica specifică a locuinței rurale [25, pp.224-236].

În **subcapitol 2.4, Concluzii la Capitolul 2**, este scoasă în evidență bogăția, unitatea și diversitatea mobilierului țărănesc și importanța lui în viața familiei, comunității.

1. La clasificarea mobilierului după principiul funcționalității s-au delimitat trei categorii principale: pentru odihnă, depozitare/suport și pentru servitul mesei. Această clasificare a oferit o perspectivă asupra modului în care mobilierul a fost conceput pentru a servi nevoilor specifice familiei.
2. Cele mai vechi și mai răspândite obiecte de mobilier sunt cele folosite în bucătărie sau în spațiile aferente ei. Acestea au puțin decor, iar obiectele mai voluminoase și mai elaborate din perspectivă tehnică și artistică completau și structurau spațiul casei mari.
3. Lăzile de zestre fiind încadrate sistemului obiceiurilor au oferit posibilitatea de a urmări evoluția acestui grup, începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea și încheind cu mijlocul secolului XX. Scaunele lungi cu spetează, având o suprafață mare au oferit mai multe posibilități pentru decor și ornamentație.
4. Unele obiecte de mobilier au avut o răspândire teritorială limitată, precum sofaua (sofca) în partea de centru și de nord ale Republicii Moldova, iar „canapcele” sunt specifice regiunii de sud-est, mesele joase dreptunghiulare sunt mai mult caracteristice spațiului de nord-vest a Republicii Moldova.
5. S-a demonstrat în ce mod tradițiile locale au fost consolidate de alte tradiții culturale (din Imperiul Austro-Ungar, Imperiul Rus) și stiluri artistice (Baroc, Art Nouveau).
6. Analiza materialului folosit la fabricarea mobilierului a arătat predominanța esențelor tari ale lemnului cum ar fi stejarul și fagul, iar din esențele moi era utilizat bradul și teiul, precum și îmbinarea ingenioasă a altor materiale cum ar fi papura și răchita.

7. S-a constatat că forma mobilierului era strâns legată de destinație și materialul folosit la realizare, fiecare piesă fiind adaptată scopului pentru care a fost creată. Iar abordarea creativă a formei a contribuit la diversitatea și autenticitatea mobilierului.

8. Investigația distribuției mobilierului în casele de locuit a oferit o înțelegere mai profundă a modului în care piesele au fost integrate în viața cotidiană a comunităților rurale, relevând particularitățile culturale și sociale.

Capitolul 3, *Caracteristicile artistice ale mobilierului tradițional.* Analiza s-a concentrat pe aspectul artistic al mobilierului, care constă din câteva elemente definitorii: forma, ornamentarea și cromatică. Utilizarea acestora după criteriile artistice au configurat înfățișarea mobilierului, plasându-l în domeniul creațiilor artistice. Prin analiză consecventă sunt puse în valoare formele obiectelor de mobilier care în primul rând servesc rosturilor practice, dar totodată capătă expresii plăcute văzului și tactilului. Sunt evidențiate materialele, tehnicile decorative, mijloacele artistice și structura decorativă ale mobilierului. La fel, sunt analizate formele și semnificațiile ornamentului tradițional și modul în care acestea reflectă valorile și tradițiile comunităților. Se evidențiază tendința contemporană de utilizare a elementelor tradiționale în designul mobilierului.

În **Subcapitolul 3.1, *Elemente artistice aplicate pe mobilierul țărănesc.*** În acest compartiment se aduce în prim plan legătura strânsă dintre mobilier și arta tradițională, din care face parte. Se fac analize ale obiectelor în relație cu modul de viață a poporului, cu obiceiurile și deprinderile sale artistice. Mobilierul ilustrează iscusința și talentul său de a uni la maxim utilitatea și esteticul. Mobilierul tradițional de la țară are un rol semnificativ în cadrul artei populare și în cadrul interioarelor în care este amplasat. El relaționează cu mediul în care funcționează, creând mai multe relații importante. Chiar dacă abordarea decorativă este uneori minimalistă, alte ori bine dozată, am considerat că este oportun să surprindem logica anturajului modelat de mobilier. Se relevă principiul cel mai frecvent utilizat la integrarea organică a ornamentelor în suprafețele disponibile. Folosirea structurilor constructive simple și ingenioase confereau din start aspect agreabil acestor creații. Au fost apreciate și exemplarele cele mai reprezentative ale domeniului, decorate cu ornamente. Pe piesele de mobilier au fost aplicate elemente și ornamente decorative din fondul comun al artei populare, adaptate la specificul materialelor și formelor. Cele mai frecvente din domeniul figurilor geometrice, sunt triunghiul, romb, linia dreaptă, fiind adoptate și stilizate în funcție de cele mai frecvente tehnici utilizate: incizia, sculptura, pictura sau traforajul. Aceste elemente erau folosite în mod logic și armonios pe suprafețele mobilierului, fiind într-o armonie perfectă cu tehnica fibrelor de lemn [17, p.11]. Prin toate aceste mijloace se urmărea să se obțină un echilibru între componentele mobilierului.

Simțul artistic al țăranului, implicit al meșterului care realizează mobilierul, fie pentru nevoile proprii, fie la comandă, face ca o parte din mobilierul țărănesc să întrunească particularități artistice deosebite. Chiar și piesele cu mai puțin decor, atrag prin simplitatea, sobrietatea și concizia formei, accentuate printr-un joc lejer de ornamente. În fiecare obiect conlucrează câțiva factori interdependenți care îi definesc caracterul artistic. Aceștia se regăsesc în alegerea materialului din care este realizat mobilierul, în *tehnicile decorative și mijloacele artistice* aplicate și în *structura decorativă* a mobilierului [23, p.98]. Arătăm distribuția distinctă a acestor particularități în figura 2, pentru a surprinde aceste relații.

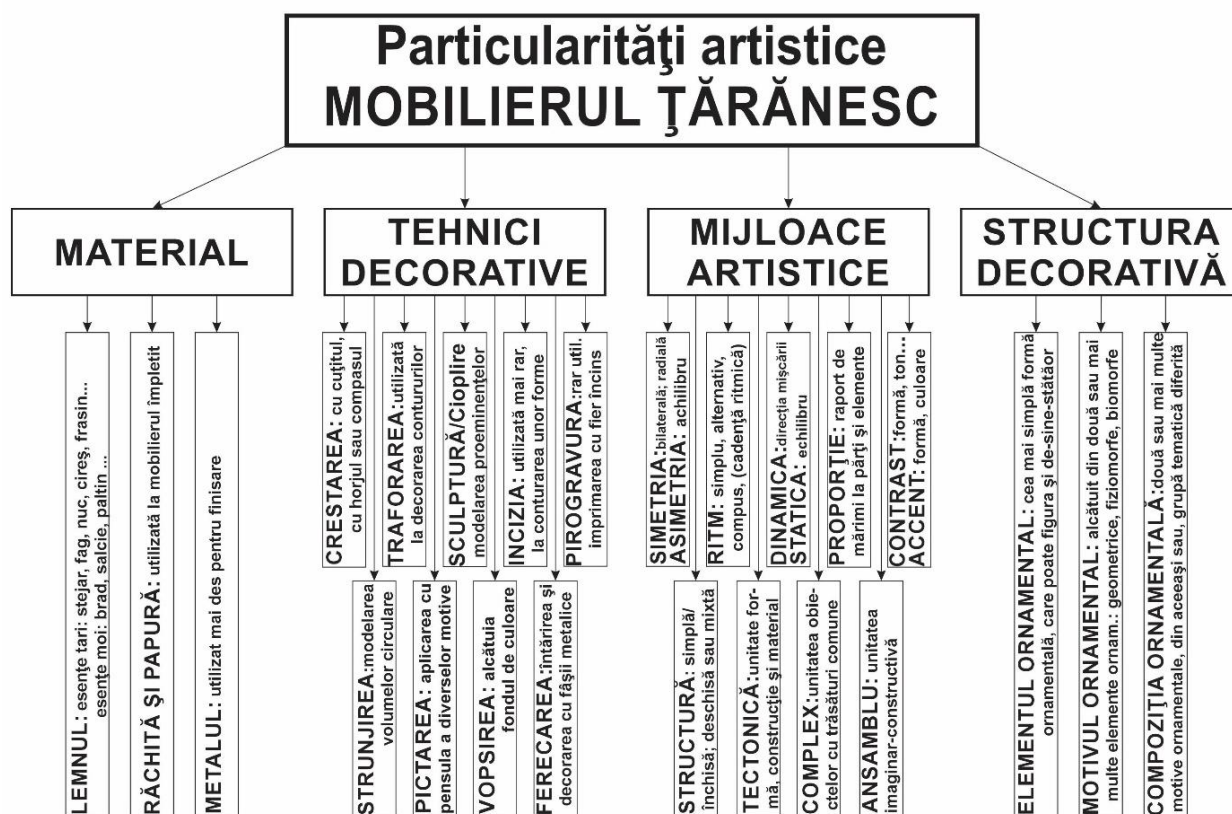

Fig. 2. Particularitățile artistice ale mobilierului țărănesc [23, p.98]

Materialele utilizate în crearea mobilierului țărănesc

Mobilierul se caracterizează prin utilizarea diverselor materiale ca lemnul, metalul, răchita. Când gândim la mobilă ne-am obișnuit să o vedem întâi de toate pe cea făcută din lemn. Pe bună dreptate, căci lemnul este definitoriu pentru mobila din perioada cercetată. Însă nu este singurul. Lemnul a configurat cel mai expresiv istoria mobilei. Fiindcă a fost disponibil prin prezența pădurilor, este plăcut atingerii, fiindcă este un material cald, este durabil încât poate să servească omul pe parcursul vieții, iar cele mai memorabile mobile să fie transmise ca moștenire. La crearea pieselor de mobilă au fost folosite mai multe specii lemnoase cum ar fi stejarul, fagul, nucul și altele, fiecare având propriile caracteristici și aspect. Prin experiență au fost cunoscute treptat calitățile fiecărei esențe și la crearea cărui obiect este cea mai potrivită. De exemplu, stejarul este apreciat pentru duritate și aspectul nobil, în timp ce fagul oferă rezistență și textură uniformă.

Metalul, inclusiv fierul forjat, cuprul sau staniolul, adaugă atât aspecte decorative, cât și funcționalitate pieselor de mobilier, cum ar fi balamalele, mânerele sau cheile. Integrarea metalului în mobilier conferă rezistență și stabilitate, aducând și un farmec aparte aspectului său.

Răchita, material specific prin elasticitate, adaugă un aspect distinctiv și o notă de autenticitate pieselor de mobilier prin faptul că are altă structură și altă cromatică decât lemnul.

Tehnicile decorative ale mobilierului țărănesc realizat preponderent în lemn includ: *crestarea, traforajul, sculptura, incizia, pirogravarea, vopsirea și pictarea, strunjirea și ferecarea*. Obiectele de răchită sunt rezultatul folosirii diverselor tehnici de împletire, mijloc artistic prin care se obțin noi structuri. Piese de metal, la prima vedere strict utilitare, aduc totuși o notă originală în compoziția obiectului. Aceste tehnici adaugă unicitate și valoare estetică pieselor de mobilier, evidențiind măiestria meșterilor tradiționali.

Mijloacele artistice de care se conduc creatorii când confecționează mobilierul țăranesc includ: *proporția, simetria, ritmul, contrastul și accentul, structura, tectonica, complexul și ansamblul*. Acestea contribuie la crearea unei estetici armonioase și expresive, evidențiind măiestria meșterilor tradiționali și adăugând valoare pieselor de mobilier.

Structura decorativă a mobilierului țăranesc se concentrează pe elemente, motive și compoziții ornamentale, contribuind la aspectul final plăcut și echilibrat.

Elementele ornamentale: reprezintă cea mai simplă formă ornamentală, constituind partea indivizibilă care poate fi utilizată în decorație atât la crearea motivelor ornamentale cât și individual.

Motivele ornamentale: sunt alcătuite din două sau mai multe elemente ornamentale.

Compoziția ornamentală: se referă la modul în care motivele ornamentale sunt dispuse într-o compoziție estetică și plăcută, rezultând din combinarea a două sau mai multe motive ornamentale. Ele nu sunt obligatoriu din aceeași grupă tematică sau stilistică [41, p.20].

Analiza acestor criterii a demonstrat că meșterii populari au valorificat din plin posibilitățile materialelor utilizate la crearea mobilei, au utilizat și promovat cele mai eficiente tehnici de prelucrare a materialelor și au folosit mijloace artistice specifice atât pentru a păstra caracterul utilitar al obiectelor cât și a le conferi un aspect agreabil, fără nimic în plus. Este de remarcat și faptul că fiecare piesă are un caracter format în timp care se datorează și structuri decorative care articulează toate calitățile într-un întreg. Aceste detalii artistice adaugă semnificație estetică și reflectă talentul meșterilor. Prin analiza lor putem înțelege mai bine contribuția mobilierului țăranesc la valorile naționale și la identitatea culturală.

Subcapitolul 3.2, *Plastica și semnificația ornamentelor tradiționale*, aduce în discuție importanța și semnificația ornamentelor tradiționale în mobilierul rural, în contextul culturii și tradițiilor noastre. Este analizat modul în care aceste ornamente contribuie la înțelegerea mai profundă a artei populare și a felului în care reflectă viața și mentalitatea comunităților tradiționale.

Mobilierul tradițional nu servește doar unui scop utilitar, ci reprezintă și o formă distinctă de artă populară, caracterizată prin varietatea formelor și subtilitatea decorului. Fiecare piesă de mobilier poate fi considerată o creație distinctă, integrată armonios în interiorul casei. Paul Petrescu în lucrarea „Motive decorative celebre” [35], pentru a sublinia specificul ornamentelor tradiționale românești, a ales să le perceapă din perspectiva cultului soarelui, arborelui vieții, omului, calului și călărețului comparându-le și cu imagini din alte culturi, evidențiind astfel o mentalitate specifică trecutului și semne ale unor înțelegeri ale lumii și vieții caracteristice unor anumite etape de dezvoltare a societății umane [35, p.7]. Ornamentele populare parcurg o evoluție morfologică, structurală și chiar semantică, adaptându-se mentalității și necesităților practice ale vieții cotidiene din fiecare epocă [35, p.9].

În subcapitolul 3.2 este realizată clasificarea ornamentelor tradiționale în funcție de forma și semnificația lor. Sunt inclusiv motivele geometrice, fiziomorfe și biomorfe. Fiecare categorie de ornamente reflectă anumite credințe, simboluri și înțelesuri profunde, contribuind la estetica și valoarea culturală a mobilierului tradițional.

Motivele geometrice: reprezintă elementele principale în ornamentica mobilierului tradițional ca și în toate domeniile artei populare. Printre cele mai frecvent utilizate elemente ornamentale se numără linia dreaptă, romb, triunghiul, pătratul și cercul. Aceste motive geometrice pot avea semnificații simbolice cum ar fi reprezentarea soarelui, a dinților de lup sau a șarpelui, în funcție de structura și aranjamentul lor. Reflectă o viziune specifică asupra lumii. În

același timp, creează un ansamblu artistic, respectând principiile simetriei, ritmului, repetiției și. Motivele geometrice sunt întâlnite cel mai mult pe diverse piese de mobilier, precum patul, lada de zestre, banca etc.

Motivele fiziomorfe: includ două tipuri de ornamente: cosmomorfe și geomorfe. Ornamentele cosmomorfe reprezintă elemente ale universului, cu referire la soare, stele și vârtelniță (asociată cu reprezentarea conceptelor de timp și spațiu), împreună cu motivele zoomorfe. Motivele geomorfe sau toponimice reprezintă forme ale reliefului, spre exemplu: râuri, poteci și căi, fie create de om, fie generate de procesele naturale. Motivele fiziomorfe sunt observate pe mesele înfundate, scaune, lăzi și alte piese de mobilier.

Motivele biomorfe: sunt împărțite în trei subcategorii: motive fitomorfe, motive zoomorfe și motive antropomorfe. Motivele fitomorfe reprezintă forme stilizate ale plantelor și sunt adesea numite și motive vegetale. Motivele zoomorfe și aviomorfe fac referință la animale precum pești, păsări, inclusiv la păsările mesagere, asociate cu simbolismul religios și spiritual. Motivele antropomorfe sunt cele care reprezintă figurile umane și au avut inițial semnificații magice și mitice, simbolizând forțele apotropaice. Aceste motive sunt adesea reprezentate geometrizant, utilizând forme ca cercul și triunghiul.

S-a întreprins o repertoriere a fondului ornamental și a principiilor de încadrare a acestora pe suprafețele obiectelor de mobilă. Interpretarea formelor și a conținutului ornamentelor a relevat că mobilierul utilizează resurse artistice din tezaurul artei populare, pe care le-a adaptat, ținând cont întâi de toate de utilitatea lucrurilor pe care sunt aplicate. Analiza oferă o perspectivă asupra rolului și semnificației ornamentelor tradiționale în mobilierul rural, evidențiind legăturile dintre acestea și viața, cultura și tradițiile comunităților tradiționale.

Subcapitolul 3.3, *Valorificarea elementelor tradiționale în mobilierul modern*, se axează pe direcțiile actuale în crearea mobilierului modern. Este menționată creșterea interesului pentru integrarea elementelor tradiționale în mobilierul contemporan datorită preocupării pentru conservarea patrimoniului cultural și identității naționale în contextul globalizării. În acest context, mobilierul este analizat din perspectiva funcționalității și a decorului. Se pune accent pe stilul, culoarea, forma, materialul, textura și finisajul acestuia, inclusiv simbolism.

Prin raportarea designerilor contemporani la logica artistică a mobilierului tradițional se poate obține un design unic și valoros pentru interioarele contemporane [30, pp.97-99]. Elementele componente precum cornișa, soclul, picioarele, plăcile, panourile, bordurile, ramele cu tăblii, ramele profilate, cadrul și centura, spătarele, brațele de scaun, legăturile picioarelor, capetele de pat ș.a., împreună cu materialele utilizate și tapițeriile, sunt importante pentru funcționalitatea și aspectul estetic al acestuia.

Mobilierul tradițional era realizat, în primul rând, pentru a fi funcțional, dar nici aspectul decorativ nu era neglijat. Este pusă în valoare corespunderea dintre mărimea încăperilor și funcțiile lor și caracterul mobilierului. Cel modern trebuie să răspundă aceluiași criterii.

Integrarea creativă a elementelor tradiționale în designul modern nu este o sarcină deloc ușoară. Ea este precedată de studii speciale, pentru a înțelege specificul mobilierului de altă dată, care era corespunzător și unei societăți cu anumite aspirații, o anume viziune asupra lumii. O altă sarcină constă în a adapta aceste elemente spațiului contemporan. Este important un echilibru între vechi și nou, la fel de important este și stilul în care încadrăm acest dialog. Așa cum mobilierul tradițional se remarcă prin echilibrul dintre componente, proporționalitatea și rafinamentul fiind caracteristici de bază, este foarte important ca și noile creații de design să răspundă solicitărilor.

Studentii din domeniul designului manifestă un interes crescut pentru integrarea elementelor naționale în proiectele lor, contribuind astfel la promovarea și conservarea patrimoniului cultural. Designerii Mihai Stamatii și Maria Bubuioac merg mai departe, creând colecții de mobilier modern cu accente tradiționale. Colecția lor „Quintessence”, inspirată din țesături și structuri croșetate, reprezintă un exemplu remarcabil în acest sens [40].

În **subcapitolul 3.4, Concluzii la Capitolul 3**, este subliniată importanța elementelor artistice a decorului mobilierului țărănesc, fiind evidențiată tranziția de la simpla funcționalitate la o expresie distinctă a artei și tradițiilor. Integrarea materialelor variate, tehnicilor decorative și a mijloacelor artistice în designul mobilierului adaugă nu doar frumusețe, ci și autenticitate. Această abordare încurajează inovația în domeniul designului interior, contribuind la valorificarea și promovarea patrimoniului cultural.

1. Analiza particularităților artistice a demonstrat că meșterii populari au valorificat din plin posibilitățile materialelor utilizate la crearea mobilei, au utilizat și promovat cele mai eficiente tehnici de prelucrare a materialelor și au folosit mijloace artistice specifice atât pentru a păstra caracterul utilitar al obiectelor cât și a le conferi un aspect agreabil.
2. S-a întreprins o repertoriere a fondului ornamental și a principiilor de încadrare a acestora pe suprafețele obiectelor de mobilă. Interpretarea formelor și a conținutului ornamentelor a relevat că mobilierul utilizează resurse artistice din tezaurul artei populare, pe care le-a adaptat, ținând cont, întâi de toate, de utilitatea lucrurilor pe care sunt aplicate.
3. Au fost specificate anumite principii care stau la baza procesului de asimilare a esteticii mobilierului tradițional în noile creații de design. Ele țin de specificul formelor, caracterul ornamentelor, materialelor și accesoriilor constructive de asamblare și funcționare. La fel, s-a accentuat raportul dintre mobilier și spațiul încăperilor în care este încadrat, necesitatea de a se relaționa mobila cu alte materiale, spre exemplu cele din domeniul tapițeriei. Pentru a evita ca încăperea să pară încărcată, este importantă selectarea cu grijă a obiectelor și asortarea cu celelalte elemente de design. De asemenea, finisajele speciale pot contribui la crearea unei atmosfere calde și primitoare, amintind de farmecul mobilei vechi.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Teza „Particularități artistice ale mobilierului țărănesc din ansamblul locuinței tradiționale moldovenești (sfârșitul secolului al XIX-lea–mijlocul secolului al XX-lea)” a relevat importanța mobilierului țărănesc drept componentă esențială a interiorului tradițional și element remarcabil al patrimoniului cultural și artistic al Republicii Moldova. Mobilierul țărănesc, analizat în complexitatea manifestărilor sale, cu relevarea celor artistice, prin corelarea metodelor interdisciplinare, a oferit un cadru de cercetare prolific pentru a cunoaște mai aprofundat din perspectivă științifică acest domeniu mai puțin cercetat anterior. Problemele examinate în capitolele și subcapitolele ei, începând cu sistematizarea faptelor culturale, continuând cu analiza caracteristicilor definitorii ale mobilei, cu accent pe cele artistice, elucidarea tendințelor comune și specifice, determinarea relațiilor lor cu ambientul, cu modul de viață al comunităților, au pregătit terenul pentru generalizarea rezultatelor științifice și a recomandărilor.

Rezultatele științifice

1. Sursele istoriografice, examinate în mod critic, au fost completate cu rezultatele obținute în cadrul investigațiilor tematice realizate prin satele Republicii Moldova, ceea ce a asigurat caracterul obiectiv al cercetării. Contribuțiile predecesorilor la studiul temei au fost apreciate, luate ca reper în formularea obiectivelor și a scopului pentru dezvoltarea științifică a domeniului. (Subcapitolul 1.1.).
2. Apărute ca rezultat al creativității tehnice și artistice din necesitatea de a asigura confortul vieții omului în diverse medii, agreeate și adaptate unor funcții și spații concrete, formele mobilierului au evoluat lent în strânsă legătură cu bogățiile naturale, nivelul de dezvoltare al forțelor de producție și relațiile sociale. Odată cu schimbarea unuia dintre acești factori, s-au produs schimbări și în sfera mobilierului. (Subcapitolul 1.2.).
3. Obiceiurile și tradițiile autohtone au stat la baza perpetuării acestor creații și a contribuit la afirmarea stilului tradițional. Modernitatea, care a deschis noi posibilități pentru practicarea specializată a mobilierului, datorită creării unităților economice specializate în producerea mobilierului – de tip ateliere meșteșugărești, bresle, arteluri și a școlilor de meserii, a facilitat dezvoltarea domeniului la un nivel mai înalt față de cel anterior. (Subcapitolul 1.3.).
4. Clasificarea mobilierului după funcție, material și formă a delimitat trei categorii principale: de odihnă, depozitare/suport și de servit masa, fiecare cuprinzând mai multe forme corespunzătoare nevoilor de viață. Analizând capacitatea fiecărei categorii de a fi utilă respectivelor necesități, s-a ajuns la ideea că funcționalitatea a stat la baza îmbogățirii și dezvoltării domeniului. Repertorierea și analiza din diverse perspective a pieselor de mobilier au scos în prim plan prioritatea funcționalității care subordonează aspectele artistice, oferindu-le roluri variate în corespundere cu valoarea simbolică a acestor obiecte. S-a constatat că forma mobilierului era strâns legată de destinația ei, de materialul folosit la realizare, în principal lemnul sau răchita, încât fiecare piesă era adaptată cerințelor pentru care a fost creată. Totodată, abordarea creativă a formei a contribuit la diversitatea și autenticitatea mobilierului. (Subcapitolele 2.1. și 2.2.).
5. Cele mai vechi și mai răspândite obiecte de mobilier sunt cele care au satisfăcut necesitățile vitale ale omului în viața de zi cu zi. Obiectele mai voluminoase elaborate la un nivel mai avansat tehnic și artistic completau și structurau spațiul casei mari. Obiectele care aveau roluri strict determinate în timpul ceremoniilor erau lucrate cu mai multă măiestrie și sârguință. În acest

context, exemplificăm, în mod special lăzile de zestre, scaunele lungi cu spetează sau „canapcele” și mesele înalte. (Subcapitolele 2.2. și 2.3.).

6. Existența unor meșteri, a atelierelor de producere și a factorilor sociali a contribuit atât la configurarea unor trăsături specifice în cadrul grupului de obiecte, cât și la răspândirea teritorială limitată a acestora, precum sofaua (sofca) în partea de centru și de nord ale Republicii Moldova, a „canapcelor” în sud-estul ei, meselor joase dreptunghiulare caracteristice mai mult spațiului de nord-vest a Republicii Moldova. Tradițiile locale au fost influențate atât de alte aluviuni culturale venite din Imperiul Austro-Ungar și Imperiul Rus, cât și de stiluri artistice precum Baroc, Art Nouveau, ceea ce a contribuit la îmbogățirea acestora. (Subcapitolele 2.1. și 2.2.).

7. Analiza particularităților artistice a demonstrat faptul că meșterii populari au valorificat din plin posibilitățile materialelor utilizate la crearea mobilei, au utilizat și promovat cele mai eficiente tehnici de prelucrare a materialelor și au folosit mijloace artistice specifice atât pentru a păstra caracterul utilitar al obiectelor cât și un aspect estetic corespunzător. (Subcapitolul 3.1.).

8. Particularitățile artistice ale mobilierului sunt determinate de material, diversitatea tehnicilor decorative aplicate, mijloacelor artistice utilizate și structurilor decorative. Studiul a evidențiat că mobilierul dulgheresc a păstrat mai multe elemente tradiționale regionale și reprezintă, o valoare artistică mai mare, de cât cel tâmplăresc (orășenesc). (Subcapitolul 3.1.).

9. Interpretarea formelor și conținutului ornamental relevă faptul că mobilierul utilizează resurse artistice din tezaurul artei populare, pe care le-a adaptat, ținând cont, de utilitatea obiectelor. (Subcapitolul 3.2.).

10. Au fost apreciate principiile care stau la baza procesului de asimilare a esteticii mobilierului tradițional în noile creații de design. Ele țin de specificul formelor, caracterul ornamentelor, structura materialelor și accesoriilor constructive de asamblare și funcționare. (Subcapitolul 3.3.).

11. Examinarea caracteristicilor tuturor categoriilor de mobilier **au confirmat ipoteza de lucru**, demonstrând că ele sunt parte integrantă a creației artistice populare comunicând cu alte structuri ale ei, au îmbinat în mod reușit funcționalitatea și decorul, au asigurat oamenilor confortul necesar în viața de toate zilele și în cele de sărbătoare, pentru ordonarea spațiului și a lucrurilor, pentru odihnă, activități de muncă, alimentație, încât datorită acestei largi corelări, s-a afirmat în mostre edificatoare de creativitate artistică, care reflectă modul de viață al comunităților și viziunea lor asupra lumii. (Capitolele 2 și 3).

Pe baza rezultatelor obținute facem următoarele recomandări:

1. Continuarea cercetărilor asupra mobilierului tradițional din Republica Moldova în raport comparativ cu tradițiile din statele vecine, pentru a lărgi spectrul problemelor de studiu.
2. Dezvoltarea cercetărilor interdisciplinare, pentru a releva legăturile dintre mobilierul tradițional și alte genuri de artă populară, urmărind similitudinile, influențele, simbolurile.
3. Aplicarea rezultatelor cercetării în predarea cursurilor de specialitate și la elaborarea proiectelor de design interior, cu scopul de a îmbunătăți înțelegerea și aprecierea mobilierului tradițional, precum și a stimula interesul în domeniul conservării designului interior.
4. Colaborarea cu muzeele din teritoriu pentru a le oferi asistență metodologică la descrierea pieselor, facilitând astfel o mai bună înțelegere și apreciere a valorilor culturale și istorice.
5. Promovarea și consolidarea colaborărilor cu alte instituții de învățământ superior și de cercetare atât la nivel național, cât și internațional, pentru a împărtăși și disemina cunoștințele și rezultatele cercetării cu o audiență mai largă.

BIBLIOGRAFIE

În limba română:

1. ANTONOVICI, I. *Împodobirea interioarelor din Copanca*. In: Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României, vol. 2. Chișinău: Editura Tiparul Moldovenesc, 1938. pp. 545-548.
2. ANTONOVICI, I. *Ornamentarea interioarelor în satul Nișcani*. In: Buletinul Institutului Român din Basarabia, vol. 1. Chișinău: Ed. Tiparul Moldovenesc, 1937. pp. 329-336.
3. ARBORE, Al.P. *Însemnătatea cercetărilor etnografice pentru cunoașterea poporului român*. București: Ed. Institutul de arte grafice „Alexandru Vlahuță”, 1930. 56 p.
4. BAUDRILLARD, J., *Sistemul obiectelor*, Trad. și postf. de : Horia Lazar. Cluj: Ed. Echinox, 1996. 148 p. ISBN: 973-9114-44-7.
5. BĂNĂȚEANU, T., STOICA, G. *Zona etnografică Vrancea*. București: Ed. Sport-Turism, 1988. 124 p.
6. BĂNĂȚEANU, T. *Arta populară bucovineană*. București: Ed. Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă a județului Suceava, 1975. 501 p.: il.
7. BLAGA, L., *Trilogia culturii*. București: Humanitas, 2011. 502 p. ISBN 978-973-50-2953-1
8. BUTURĂ, V. *Etnografia poporului român: cultura materială*. Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 1978. 465 p.
9. CAPESIUS, R. *Mobilierul țărănesc românesc*. Cluj: Editura Dacia, 1974. 140 p.
10. CIOCANU, M., *Mobilierul tradițional din patrimoniul Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău în contextul interiorului locuinței din Basarabia*. In: *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*. Iași: Ed. Palatul Culturii, 2011, pp. 233-264. ISSN 1857-0054.
11. COADĂ, L., *Zemstva județului Bălți: Repere istorice: The Zemstvo of Baltsey Uezd: Historical Outlines*. In: *History and Politics. Revistă de Istorie și Politică, 2011, nr. 1*, pp. 22-32. ISSN 1857-4076.
12. CONDRATICOVA L., *Arta metalelor din Basarabia (secolul al XIX-lea - prima jumătate a sec. XX)*. Chișinău: Ed. Grafema Libris, 2017. 384 p. ISBN 978-9975-52-204-5
13. DAGHI, Ion., *Compoziția decorativă volumetrică*. Chișinău: Ed. Tehnica-Info, 2013. 176 p. ISBN 978-9975-63-352-9.
14. DUNĂRE, N. *Ornamentica tradițională comparată*. București: Ed. Meridiane, 1979. 159 p.
15. GOLOPENȚIA, A., *Aspecte ale orășenizării satului Cornova*. In: *Arhiva pentru știință și reformă socială*. București: [s.n.], 1932, an X, nr. 1-4, p. 558.
16. IORGA, N., *Istoria românilor prin călători*. București: Eminescu, 1981. 702 p.
17. IRIMIE, C., DUMITRESCU, F., PALEOLOG, A., *Arta lemnului la români*. București: Ed. Meridiane, 1975. 58 p.
18. MADAN, E. **Activitatea dulgherilor și tâmplarilor în bresle, ateliere și fabrici în sec. XIX–mijlocul sec.XX**. In: *Studii culturale: materialele Simp. naț. de Studii Culturale dedicat Zilelor europene ale patrimoniului. Ed. 3, Chișinău, 28 septembrie 2021, vol.3*. Chișinău: Ed. UNU, 2021. pp. 141-150. ISBN 978-9975-84-166-5.
19. MADAN, E. **Clasificarea mobilierului țărănesc din Basarabia (sfârșitul sec. al XIX-lea mijlocul sec.XX)**. In: *Valorificarea artelor plastice și arhitecturii naționale - un imperativ al vremii; Programul și rezumatele comunicărilor Conf. șt. naț., Chișinău, 25 noiembrie 2021*. Chișinău: Ed. UNU, 2021. pp. 16-17. ISBN 978-9975-3513-8-6. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/145740

20. MADAN, E. Etapele de dezvoltare a mobilierului tradițional moldovenesc până la mijlocul sec. XX. In: *Cercetarea, inovarea și dezvoltarea din perspectiva eticii globale: Conf. șt. interuniv., Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, 26 iunie 2020*. Chișinău: Ed. Tehnica-UTM, 2020. pp. 138-151. ISBN 978-9975-45-654-8.
21. MADAN, E., Leagănele copiilor din Basarabia (sfârșitul sec. XIX–mijlocul sec. XX). In: *Simpozionul de Etnologie: Tradiții și procese entice: Programul și rezumatele Simpozionului internațional de etnologie, ed. a 3-a, 31 martie 2022*. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2022. p. 41. ISBN 978-9975-84-157-3.
22. MADAN, E., Mobilierul locuinței țărănești. In: *Diversitatea expresiilor culturale ale habitatului tradițional: conferință internațională, Chișinău, 2-4 august 2007*. Chișinău: Ed. Cartdidact, 2007. pp. 73-83.
23. MADAN, E., Particularitățile artistice ale mobilierului țărănesc basarabean, sfârșitul sec. XIX–mijlocul sec. XX. In: *Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare: programul și rezumatele comunicărilor Conferinței științifice internaționale, ed. a 13, Chișinău, 27-28 mai 2021*. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2021. p. 98. ISBN 978-9975-84-140-5.
24. MADAN, Elena. Școlile de meserii din Basarabia (sfârșitul sec. XIX–mijlocul sec. XX). In: *Buletin Științific. Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie. Serie nouă*. 2021, nr. 35(48_S). Chișinău: Ed. [s.n.], 2021. pp. 140-147. ISSN 1857-0054.
25. MADAN, Elena. Tipologia locuințelor țărănești din Moldova (sf. sec. XIX–prima jum. sec. XX). In: *Științele socioumanistice și progresul tehnico-științific: Conf. șt. interuniv., 20 aprilie 2018; Teoria și practica integrării europene: conf. șt. studentescă, 4 mai 2018, Universitatea Tehnică a Moldovei*. Chișinău: Ed. Tehnica-UTM, 2018. pp. 224-236. ISBN 978-9975-45-547-3.
26. MADAN, Elena. Valoarea artistică a lăzilor de zestre și a sofcelor de pe teritoriul Republicii Moldova (sfârșitul sec. al XIX-lea–prima jumătate a sec. XX). In: *Tradiții și procese entice: materialele Simp. naț. de etnologie, ed. 1, Chișinău, 6 octombrie 2020*. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2020. pp. 185-192. ISBN 978-9975-52-221-2.
27. MADAN, E., Valoarea practică a studiului asupra mobilierului țărănesc. In: *Științele socioumanistice și progresul tehnico-științific: conf. șt. interuniv., 7 aprilie 2017, Universitatea Tehnică a Moldovei*. Chișinău: Ed. Tehnica-UTM, 2017. pp. 165-170. ISBN 978-9975-45-498-8.
28. MALCOCI, V., *Decorul în lemn din arhitectura populară moldovenească*. Chișinău: Ed. Cartea Moldovei, 2006. 220 p. ISBN 978-9975-60-044-6.
29. MALCOCI, V., *Decorul arhitectural în piatră din arta populară moldovenească (sfârșitul sec. XIX–sec. XX)*, Chișinău: Ed. Știința, 2000. 96 p. ISBN 9975-67-160-8.
30. MUNTEANU, A., Promoting national identity in stylistics of contemporary architecture and interior design. In: *Journal of Social Sciences*. 2020, vol. 3, no. 4. Chișinău: Ed. Tehnica UTM, 2020. pp. 90-100. ISSN 2587-3490.
31. MUZEUL BUCOVINEI, *Mobilier din colecțiile de etnografie ale muzeelor din Suceava, Cernăuți și Bălți*. Suceava: Ed. Karl A. Romstorfer, 2014. 50 p. ISBN 978-606-93638-8-1
32. PĂNOIU, A. *Mobilierul vechi românesc*. București: Ed. Meridiane, 1975. 44 p.
33. PETRESCU, P., *Arcade în timp*. București: Ed. Eminescu, 1983. 341 p.
34. PETRESCU, P., *Creația plastică țărănească*. București: Ed. Meridiane, 1976. 67 p.
35. PETRESCU, P., *Motive decorative celebre*. București: Ed. Eminescu, 1971. 147 p.

36. PETRESCU, P., Organizarea interiorului, preocuparea muzeografică. In: G. Stoica. *Arhitectura interiorului locuinței românești*. Râmnicu-Vâlcea, 1974, pp. 5-8.
37. PETRESCU, P., STOICA, G., *Arta populară românească*. București: Ed. Meridiane, 1981. 146 p.
38. POSTOLACHI, E. Casa mare – funcții și decor. In: *Buletin științific. Revistă de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie. Fascicola etnografie și muzeologie. Serie nouă*. 2007, vol. 7(20). Chișinău: Ed. [s. n.], 2007. p. 34. ISSN 1857-0054.
39. POSTOLACHI, E., BUZILĂ, V., BĂLTEANU, I. Capitoul VIII. Tehnici și cunoștințe legate de meșteșugurile artistice tradiționale, 2023. Ministerul Educației al Republicii Moldova. In: *Registrul Național al Patrimoniului Cultural Imaterial din Republica Moldova*. Ed.a 2-a., vol.A.— Chișinău: Ed. Lumina, 2013. pp. 90-105. ISBN: 978-9975-65-354-1.
40. STAMATI, M., Atelier de design. *Quintessence collection. Cum valorificăm bogăția fondalului tradițional...?*, © Mihai Stamatii. [citată 9 iulie 2023]. Disponibil: <https://mikelesta.com/portfolio/quintessence/>
41. STOICA, G., *Interiorul locuinței țărănești*. București: Ed. Meridiane, 1973. 58 p.
42. STOICA, G., PETRESCU, P., BOCȘE, M., *Dicționar de artă populară românească*. București: Ed. științifică și enciclopedică, 1985. 443 p.
43. ȘTEFĂNESCU, B., *Mobilier țărănesc din Crișana*. Oradea: Biblioteca Revistei Familia, 1997. 342p. ISBN: 973-98319-2-3
44. TĂTULEA, V., *Mobilierul țărănesc din Oltenia*. București: Ed. Sport-Turism, 1989. 143 p. ISBN 973-41-0008-4.
45. TOMULEȚ, V., *Basarabia în epoca modernă (1812-1918): (instituții, regulamente, termeni)*. Ed. a 2-a, rev. și ad. Chișinău: Ed. Lexon-Prim, 2014. 672 p. ISBN 978-9975-4055-5-3.
46. TZIGARA-SAMURCAS, Al., *Muzeul neamului românesc. Ce a fost, ce este, ce ar trebui să fie*. București: Ed. Minerva, 1909. 103 p.
47. TZIGARA-SAMURCAS, Al., *Scrieri despre arta românească*. București: Ed. Meridiane, 1987. 432 p.
48. ȚĂRANU, Gh., ȚĂRANU, R., *Stiluri de mobilă și tehnica executării decorațiunilor*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1991. 298 p. ISBN 973-30-1689-6.
49. VULCĂNESCU, R., *Coloana Cerului*. București: Ed. Academiei Republicii Socialiste România, 1972. 268 p.

În limba rusă:

50. ГРОСУЛ, Я.С., БУДАК, И.Г., *Очерки истории народного хозяйства Бессарабии (1861-1905 гг.)*. Кишинев: Изд. Картя Молдовеняскэ, 1972. 604 с.
51. ЛИВШИЦ, М.Я., *Декор в народной архитектуре Молдавии*. Кишинев: Изд. Штиинца, 1971. 92 p.
52. КЕС, Д., *Стили мебели*. — 2-е изд. Будапешт: Académia Kiadó, 1981. 269 с. ISBN: 963-05-2827-4.
53. МОЙСЕЕНКО, З., *Архитектура сельских жилых домов Молдавии*. Кишинев: Изд. Картя Молдовеняскэ, 1973. 203 с.
54. МАРУНЕВИЧ, М.В., *Поселения, жилище и усадьба гагаузов Южной Бессарабии в XIX–начале XX в.* Кишинев: Изд. Штиинца, 1980. 168 с.
55. СОБОЛЕВ, Н. Н., *Стили мебели*. Москва: Изд. Всесоюзной Академии Архитектуры, 1939. 348 с.

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE

Articole în reviste științifice din străinătate

1. MADAN, Elena. Traditional crafts: chairs and benches in rural homesteads of Bessarabia (late 19th century - mid-20th century). In: *Horizons for Sustainability*. Târgu Jiu: „Academica Brâncuși” Publisher, 2023, no. 2, pp. 67-75. ISSN 2501-8000. Disponibil: https://ippase.utgjiu.ro/wp-content/uploads/2023/08/9-Elena_MADAN_TRADITIONAL-CRAFTS_CHAIRS-AND-BENCHES-IN-RURAL-HOMESTEADS-OF-BESSARABIA_LATE-19TH-CENTURY_MID-20TH-CENTURY.pdf
<https://ippase.utgjiu.ro/cercetare-2/reviste-editate/revista-1/numar-curent/>
2. MADAN, Elena. The artistic value of sofas from the territory of the Republic of Moldova (late 19th century - first half of the 20th century). In: *Academia Letters* [Resursă electronică]. 2021, Article 2209. ISSN 2771-9359. Disponibil: <https://doi.org/10.20935/AL2209>
https://www.academia.edu/journals/1/academia_letters/about

Reviste din Registrul național al revistelor științifice

3. MADAN, Elena. Elementele artistice ale mobilierului tradițional și integrarea lor în designul modern. In: *Revista științifică AMTAP Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică (Tipul B), nr.1(44), 2023*. pp.79-84, ISSN 2345-1408; E-ISSN 2345-1831. Disponibil: https://revista.amtap.md/wp-content/files_mf/170868996814.Madan_Elementele_artistice_ale_mobilierului.pdf
4. MADAN, Elena. Artistic aspects of traditional Bessarabian furniture (late 19th century - mid-20th century). In: *Journal of Social Sciences 2023 practică (Tipul B+), Vol. VI, no. 4 (2023)*. pp.52-66, ISSN 2587-3490; eISSN 2587-3504. Disponibil: <https://press.utm.md/index.php/jss/article/view/2023-6-4-05/05-pdf>

Articole în culegeri și materiale ale conferințelor internaționale și naționale

5. MADAN, Elena. Использование традиционных (национальных) элементов в проектировании современной мебели. В: *Сфера дизайна XXI века. На пути к новой парадигме образования: междунар. проект перспективных науч.-практ. исслед. в сфере дизайна «DESIGN AREA»: материалы студ. науч.-практ. конф., 25 марта 2015 г. Москва: "Московская гос. худож.-пром. акад. им. С.Г. Строганова", с. 99-106. ISBN 978-5-87627-104-4.*
6. MADAN, Elena. Mobilierul locuinței țărănești. In: *Diversitatea expresiilor culturale ale habitatului tradițional: materialele Conf. intern., Chișinău, 2-4 august 2007*. Chișinău: Cartdidact, 2007, pp.73-83. ISBN 978-9975-940-47-4. Disponibil: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000159799/PDF/159799mul.pdf.multi>
7. MADAN, Elena. Mobilierul vienez din Moldova la sfârșitul sec. al XIX-lea–mijlocul sec. al XX-lea. In: *Creativitate. Tehnologie. Marketing*, Ed. IV, 31 martie 2023, Chișinău. Chișinău: Editura „Tehnica-UTM”, 2023, IV, pp. 154-161. ISBN 978-9975-45-987-7. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/154-161_15.pdf
8. MADAN, Elena. Dimensiunea estetică a ornamentului în mobilierul tradițional. In: *Științele socioumanistice și progresul tehnico-științific: Conf. șt. interuniv., Universitatea Tehnică a Moldovei, 1 aprilie 2011*. Chișinău, 2011, pp. 173-179. ISBN 978-9975-45-162-8. Disponibil: <http://repository.utm.md/handle/5014/6340>
9. MADAN, Elena. Influența designului industrial asupra progresului. In: *Științele socioumanistice și progresul tehnico-științific: Conf. șt. interuniv., Universitatea Tehnică a Moldovei, 1 aprilie 2011*. Chișinău, 2011, pp. 180-185. ISBN 978-9975-45-162-8. Disponibil: <http://repository.utm.md/handle/5014/6343>

10. MADAN, Elena. Utilizarea elementelor tradiționale în realizarea mobilierului modern. In: *Științele socioumanistice și progresul tehnico-științific*: Conf. șt. interuniv., Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, 3 aprilie 2015. Chișinău, 2015, pp. 124-130. ISBN 978-9975-45-384-4. Disponibil: <http://repository.utm.md/handle/5014/6454>
11. MADAN, Elena. Valoarea practică a studiului asupra mobilierului țărănesc. In: *Științele socioumanistice și progresul tehnico-științific*: Conf. șt. interuniv., 7 aprilie 2017; *Teoria și practica integrării europene*: conf. șt. studentească, 5 mai 2017, Universitatea Tehnică a Moldovei. Chișinău, 2017, pp. 165-170. ISBN 978-9975-45-498-8. Disponibil: <http://repository.utm.md/handle/5014/6715>
12. MADAN, Elena. Tipologia locuințelor țărănești din Moldova (sf. sec. XIX–prima jum. sec. XX). In: *Științele socioumanistice și progresul tehnico-științific*: Conf. șt. interuniv., 20 aprilie 2018; *Teoria și practica integrării europene*: conf. șt. studentească, 4 mai 2018, Universitatea Tehnică a Moldovei. Chișinău, 2018, pp. 224-236. ISBN 978-9975-45-547-3. Disponibil: <http://repository.utm.md/handle/5014/6804>
13. MADAN, Elena. Valoarea spirituală și materială a Casei Mari. In: *Științele socioumanistice și progresul tehnico-științific*: conf. șt. interuniv., 12 aprilie 2019; *Teoria și practica integrării europene*: conf. șt. studentească, 8 mai 2019, Universitatea Tehnică a Moldovei. Chișinău, 2019, pp. 173-180. ISBN 978-9975-45-590-9. Disponibil: <http://repository.utm.md/handle/5014/5104>
14. MADAN, Elena. Valoarea artistică a lăzilor de zestre și a sofcelor de pe teritoriul Republicii Moldova (sfârșitul sec. al XIX-lea–prima jumătate a sec.XX). In: *Tradiții și procese etnice*: materialele Simp. naț. de etnologie, ed. 1, Chișinău, 6 octombrie 2020. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2020, pp. 185-192. ISBN 978-9975-52-221-2. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/116405
15. MADAN, Elena. Etapele de dezvoltare a mobilierului tradițional moldovenesc până la mijlocul sec. XX. In: *Cercetarea, inovarea și dezvoltarea din perspectiva eticii globale*: Conf. șt. interuniv., Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, 26 iunie 2020. Chișinău, 2020, pp. 138-151. ISBN 978-9975-45-654-8. Disponibil: <http://repository.utm.md/handle/5014/12156>
16. MADAN, Elena. Evoluția și clasificarea lăzilor de zestre de pe teritoriul Republicii Moldova, sfârșitul secolului al XIX-lea–mijlocul secolului XX. In: *Studii culturale*: materialele Simp. naț. de studii culturale. Ed. 2, Chișinău, 24 septembrie 2020. Chișinău: Fox-Trading SRL, 2021, vol.2, pp. 170-178. ISBN 978-9975-52-213-7. Disponibil: <https://doi.org/10.52603/9789975352147.22>; https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/149583
17. MADAN, Elena. Patul: element al mobilierului țărănesc de pe teritoriul Republicii Moldova, sfârșitul sec. al XIX-lea–mijlocul sec. XX. In: *Tradiții și procese etnice*: materialele Simp. naț. de etnologie. Ed. 2, Chișinău, 30 martie 2021. Chișinău: Fox Trading SRL, 2021, pp. 174-180. ISBN 978-9975-3337-8-8. Disponibil: <https://doi.org/10.52603/9789975333788.24>
18. MADAN, Elena. Activitatea dulgherilor și tâmplarilor în bresle, ateliere și fabrici în sec. XIX–mijlocul sec.XX. In: *Studii culturale*: materialele Simp. naț. de Studii Culturale dedicat Zilelor europene ale patrimoniului. Ed. 3, Chișinău, 28 septembrie 2021. Chișinău: UNU, 2021, vol.3, pp. 141-150. ISBN 978–9975–84–166–5. Disponibil: <https://doi.org/10.52603/sc21.16>;
19. MADAN, Elena. Lavița și derivatele sale. Evoluție constructivă, funcțională și artistică. In: *Buletin Științific. Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie. Serie nouă*. 2020, nr. 33(46), pp. 84-101. ISSN 1857-0054. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/138855
20. MADAN, Elena. Școlile de meserii din Basarabia (sfârșitul sec.XIX–mijlocul sec.XX). In: *Buletin Științific. Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie. Serie nouă*. 2021, nr. 35(48_S), pp. 140-147. ISSN 1857-0054. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/185567

Teze în culegeri științifice

21. MADAN, Elena. Elemente inspirate din arhitectură și reflectate în mobilierul țăranesc de pe teritoriul Republicii Moldova. In: *Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare*: Conf. șt. intern. Ed. 12, R, Chișinău, 28-29 mai 2020. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2020, p. 31. ISBN 978-9975-84-123-8. Disponibil: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.12356141>
22. MADAN, Elena. Particularitățile artistice ale mobilierului țăranesc basarabean, sfârșitul sec. al XIX-lea–mijlocul sec.XX. In: *Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare*: Conf. șt. intern. Ed. 13, R, Chișinău, 27-28 mai 2021. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2021, p. 98. ISBN 978-9975-84-140-5. Disponibil: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4973037>
23. MADAN, Elena. Blidarul – element de bază al mobilierului din bucătăria țăranescă din Basarabia. In: *Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare*: Conf. șt. intern. Ed. 14, R, Chișinău, 30-31 mai 2022. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2022, p. 84. ISBN 978-9975-84-158-0. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/161375
24. MADAN, Elena. Tehnologiile tradiționale de îmbinare în mobilier. In: *Conferința tehnico-științifică a colaboratorilor, doctoranzilor și studenților*, Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, 15-17 noiembrie 2007. Chișinău: UTM, 2007, vol. 2, pp. 188-189. ISBN 978-9975-45-065-2.
25. MADAN, Elena. Casa mare – valoare spirituală și materială. In: *International Conference of Young Researchers*. Ed. 6, Chișinău, 6-7 noiembrie 2008. Chișinău: Tipogr. Simbol-NP SRL, 2008, p.213. ISBN 978-9975-70-769-5. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/130914
26. MADAN, Elena. Proporția ca element de bază în realizarea mobilierului țăranesc. In: *Conferința tehnico-științifică a colaboratorilor, doctoranzilor și studenților*, Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău, 15-23 noiembrie, 2013. Chișinău, 2014, vol. 2, pp. 124-125. ISBN 978-9975-45-310-3. Disponibil: <http://repository.utm.md/handle/5014/17157>
27. MADAN, Elena. Masa ca element al habitatului țăranesc. In: *Valorificarea patrimoniului etnocultural în educația tinerei generații și a societății civile*: Conf.șt. intern. Ed. 5, Chișinău, 24 noiembrie 2020. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2020, p. 49. ISBN 978-9975-52-222-9. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/114889
28. MADAN, Elena. Clasificarea mobilierului țăranesc din Basarabia (sfârșitul sec. al XIX-lea–mijlocul sec.XX). In: *Valorificarea artelor plastice și arhitecturii naționale - un imperativ al vremii*; Programul și rezumatele comunicărilor Conf. șt. naț., Chișinău, 25 noiembrie 2021. Chișinău: UNU, 2021, pp. 16-17. ISBN 978-9975-3513-8-6. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/145740
29. MADAN, Elena. Leagănele copiilor din Basarabia (sfârșitul sec. al XIX-lea–mijlocul sec. XX). In: *Tradiții și procese etnice*: Simp. intern. de etnologie. Ed. 3, R, Chișinău, 31 martie 2022. Chișinău: [S. n.], 2022, p. 41. ISBN 978-9975-84-157-3. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/161057
30. MADAN, Elena. Influența urbanizării în amenajarea interioarelor de la sate începând cu sfârșitul sec. XIX. In: *Simpozionul național de studii culturale: dedicat Zilelor europene ale patrimoniului*. Ed. 4, R, Chișinău, 28 septembrie 2022. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2022, p. 52. ISBN 978-9975-84-165-8. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/165120

ADNOTARE

Madan Elena. Particularități artistice ale mobilierului țărănesc din ansamblul locuinței tradiționale moldovenești (sfârșitul secolului al XIX-lea–mijlocul secolului al XX-lea) Teză de doctor în studiul artelor și culturologie, Chișinău, 2024

Structura tezei: lucrarea constă din *adnotări* în limbile română, rusă și engleză, *introducere*, trei *capitole*, *concluzii și recomandări*, *bibliografie* (163 titluri), 161 pagini text de bază, 3 *anexe* (separate, 254 pagini). Rezultatele cercetării au fost publicate în 35 de materiale științifice.

Cuvinte-cheie: mobilier țărănesc, patrimoniu cultural, particularități artistice, clasificare, funcție, material, formă, tehnici decorative, mijloace artistice, structură decorativă, valorificare.

Domeniul de studiu: 651.01 – *Teoria și istoria artelor plastice*.

Scopul lucrării: constă în identificarea particularităților artistice ale mobilierului țărănesc din ansamblul locuinței tradiționale moldovenești (sfârșitul secolului al XIX-lea – mijlocul secolului al XX-lea), prin clasificarea mobilierului în baza cercetărilor complexe și din perspectiva valorificării științifice, artistice, socioculturale, muzeistice și a patrimoniului cultural.

Obiectivele lucrării: repertorierea formelor mobilierului rustic din diverse surse, pentru a întregi cadrul fenomenologic; identificarea, analiza și clasificarea particularităților artistice ale mobilierului tradițional în vederea introducerii în circuitul științific, cultural și artistic; determinarea influenței formei, materialului și funcției asupra clasificării mobilierului; elucidarea particularităților artistice ale mobilierului tradițional constituite din proprietățile materialelor, tehnicilor de prelucrare artistică, a ornamentelor și structurilor decorative; valorificarea și promovarea mobilierului tradițional ca parte a patrimoniului cultural, determinarea nivelului de conservare a acestuia la etapa actuală, evidențiindu-i importanța și rolul în contextul sociocultural și artistic.

Noutatea științifică: pentru prima oară este repertoriat mobilierul tradițional din spațiul cercetat și analizat în totalitatea manifestărilor sale. Viziunea științifică complexă aplicată a urmărit analiza particularităților artistice ale mobilierului din locuința tradițională care este parte componentă a moștenirii artistice, mai larg a patrimoniului cultural. Au fost introduse în circulație științifică rezultatele cercetărilor de teren inedite, care au completat reprezentativitatea fenomenologică necesară pentru realizarea complexității proiectului. A fost argumentată necesitatea protejării mobilierului tradițional, ca o sursă valoroasă pentru dezvoltarea designului contemporan și a turismului local.

Rezultatul obținut: *contribuie* la soluționarea unei **probleme științifice importante**, *elucidând complex* particularitățile artistice ale mobilierului țărănesc din ansamblul locuinței tradiționale moldovenești, *înlesnind* patrimonializarea moștenirii culturale, *având ca rezultat* completarea lacunelor în studiul acestei componente a culturii.

Valoarea teoretică a lucrării: contribuie la extinderea studiilor artistice, culturale și etnografice ale mobilierului tradițional din Republica Moldova. Lucrarea oferă o metodologie complexă de clasificare a mobilierului tradițional și de identificare a particularităților artistice ale acestuia, deschizând noi perspective pentru studierea interdisciplinară a domeniului.

Valoarea aplicativă a lucrării: rezidă în utilizarea rezultatelor cercetării la elaborarea proiectelor de design interior care integrează elemente tradiționale. Poate servi drept bază pentru dezvoltarea unor cursuri speciale universitare și studii în domeniul designului, etnologiei, istoriei, culturii. Recomandările practice sunt utile pentru a fi aplicate de către artiști plastici, designeri, muzeografi, dar și de responsabilii de elaborarea politicilor culturale privind protejarea patrimoniului cultural mobil.

Implementarea rezultatelor științifice: am elaborat, prezentat și publicat lucrări, care și-au asumat probleme din cuprinsul tezei de doctor și au testat o anumită etapă din procesul scrierii ei. Rezultatele cercetării științifice au fost utilizate în procesul elaborării și implementării cursului istoria designului pentru studenții de la Facultatea de Design, Universitatea Tehnică din Moldova, la coordonarea științifică a elaborării lucrărilor de licență ale studenților, au contribuit la îmbogățirea programului educațional, oferind o fundamentare științifică a proiectelor de studiu. Recomandările practice privind valorificarea mobilierului tradițional se pretează a fi utilizate în diverse proiecte de creație artistică și de dezvoltare muzeistică.

ANNOTATION

Madan Elena. Artistic particularities of the peasant furniture from the ensemble of the traditional Moldovan dwelling, (late 19th century - mid 20th century)

PhD thesis in the study of arts and culture, Chisinau, 2024

Thesis Structure: the work consists of an introduction, three chapters, conclusions and recommendations, annotations in Romanian, Russian, and English, a bibliography of 163 sources, 161 pages of main text, and 3 appendices. The research results have been published in 35 scientific materials.

Key words: peasant furniture, cultural heritage, artistic particularities, classification, function, material, form, decorative techniques, artistic means, decorative structure, valorization.

Field of Study: *651.01 – Theory and History of Fine Arts.*

The aim of the study is: it consists in identifying the artistic characteristics of peasant furniture within the traditional Moldovan household (late 19th century - mid-20th century) by classifying the furniture based on complex research and from the perspective of scientific, artistic, sociocultural, museological, and cultural heritage valorization.

Objectives of the study: the repertory of rustic furniture forms from various sources, to complete the phenomenological framework; identifying, analyzing, and classifying the artistic features of traditional furniture for inclusion in the scientific, cultural, and artistic discourse; determining the influence of form, material, and function on furniture classification; elucidating the artistic characteristics of traditional furniture constituted by the properties of materials, artistic processing techniques, ornaments, and decorative structures; valuing and promoting traditional furniture as part of cultural heritage, determining its current level of preservation, highlighting its importance and role in the sociocultural and artistic context.

Scientific novelty: for the first time, traditional furniture from the researched area is repertoried and analyzed in all its manifestations. The applied complex scientific vision aimed to analyze the artistic characteristics of the furniture in the traditional household, which is a component part of the artistic heritage, more broadly of the cultural heritage. The results of novel field research were introduced into the scientific circuit, which complemented the necessary phenomenological representation for the realization of the project's complexity. The necessity of protecting traditional furniture has been argued as a valuable source for the development of contemporary design.

The obtained result: contributes to addressing an important scientific issue, providing a comprehensive understanding of the artistic particularities of peasant furniture within traditional Moldovan homes, contributing to the preservation of cultural heritage and filling gaps in the study of this cultural component.

The theoretical value: its contribution to the expansion of artistic, cultural, and ethnographic studies of traditional furniture in the Republic of Moldova. Additionally, the work offers a complex methodology for classifying traditional furniture and identifying its artistic particularities, opening new perspectives for interdisciplinary exploration in this field.

The practical value: resides in the use of research results in the development of interior design projects that integrate traditional elements. It can serve as a basis for the development of special university courses and studies in the fields of design, ethnology, history, and culture. The practical recommendations are useful for application by visual artists, designers, museum curators, as well as those responsible for developing cultural policies regarding the protection of mobile cultural heritage.

The implementation of the scientific results: I have developed, presented, and published works that addressed issues within the scope of my doctoral thesis and tested specific stages in its writing process. The results of the scientific research have been utilized in the development and implementation of the course History of Design for students at the Faculty of Design, Technical University of Moldova, in the scientific coordination of students' bachelor's theses, and have contributed to enriching the educational program by providing a scientific foundation for study projects. Practical recommendations regarding the valorization of traditional furniture are suitable for use in various artistic creation and museum development projects.

АННОТАЦИЯ

Мадан Елена. Художественные особенности крестьянской мебели традиционного молдавского жилища (конец XIX - середина XX века).

**Докторская диссертация в области искусствоведения и культурологии.
Кишинев, 2024.**

Структура диссертации: работа состоит из введения, трех глав, заключения и рекомендаций, аннотаций на румынском, русском и английском языках, библиографии из 163 источников, 161 страниц основного текста и 3 приложений. Результаты исследования были опубликованы в 35 научных публикациях.

Ключевые слова: крестьянская мебель, культурное наследие, художественные особенности, классификация, функция, материал, форма, декоративные техники, художественные средства, декоративная структура, практическое использование.

Область исследования: 651.01. Теория и история изобразительного искусства

Цель исследования: состоит в выявлении художественных особенностей крестьянской мебели в составе традиционного молдавского жилища (конец XIX века - середина XX века) путем классификации мебели на основе комплексных исследований и с точки зрения научной, художественной, социокультурной, музейной и культурного наследия оценки.

Задачи исследования: репертуар форм сельской мебели из различных источников для завершения феноменологической рамки; идентификация, анализ и классификация художественных особенностей традиционной мебели для включения в научный, культурный и художественный оборот; определение влияния формы, материала и функции на классификацию мебели; выявление художественных особенностей традиционной мебели, состоящих из свойств материалов, техник художественной обработки, орнаментов и декоративных структур; оценка и продвижение традиционной мебели как части культурного наследия, определение уровня её сохранности на текущем этапе, подчеркивая её важность и роль в социокультурном и художественном контексте.

Научная новизна: впервые традиционная мебель из исследуемого региона репертуарирована и проанализирована во всех ее проявлениях. Примененная комплексная научная концепция была направлена на анализ художественных особенностей мебели в традиционном жилище, которая является составной частью художественного наследия, более широкого культурного наследия. Результаты новых полевых исследований были введены в научный оборот, что дополнило необходимое феноменологическое представление для реализации сложности проекта. Обоснована необходимость защиты традиционной мебели как ценного источника для развития современного дизайна и местного туризма.

Полученный результат: способствует решению важной научной проблемы, предоставляя сложное объяснение характеристик художественного мебелирования деревенского жилища традиционной молдавской архитектуры конца XIX - середины XX века, патримониализацию культурного наследия, что приводит к заполнению пробелов в изучении этого компонента культуры.

Теоретическая ценность: заключается в её вкладе в расширение исследований в области художественного, культурного и этнографического изучения традиционной мебели в Республике Молдова. Кроме того, работа предлагает сложную методологию классификации традиционной мебели и выявления характеристик её художественности, открывая новые перспективы для междисциплинарного изучения данной области.

Прикладное значение работы: заключается в использовании результатов исследований при разработке проектов интерьеров, которые интегрируют традиционные элементы. Может служить основой для разработки специальных университетских курсов и исследований в области дизайна, этнологии, истории и культуры. Практические рекомендации полезны для применения художниками, дизайнерами, музейными кураторами, а также теми, кто отвечает за разработку культурной политики по защите мобильного культурного наследия.

Внедрение научных результатов: я разработала, представила и опубликовала работы, которые решали проблемы в рамках моей докторской диссертации. Результаты научных исследований были использованы в разработке курса истории дизайна для студентов факультета дизайна Технического Университета Молдовы, в научном руководстве, внесли вклад в обогащение образовательной программы, обеспечив научную основу для учебных проектов. Практические рекомендации по использованию традиционной мебели подходят для использования в различных проектах художественного творчества и музейного развития.

MADAN ELENA

**PARTICULARITĂȚI ARTISTICE
ALE MOBILIERULUI ȚĂRĂNESC DIN ANSAMBLUL
LOCUINȚEI TRADIȚIONALE MOLDOVENEȘTI
(sfârșitul secolului al XIX-lea – mijlocul secolului XX-lea)**

Specialitatea 651.01 – TEORIA ȘI ISTORIA ARTELOR PLASTICE

**Rezumat al tezei de doctor
în studiul artelor și culturologie**

Aprobat pentru tipar 02.07.2024
Hârtie offset. Tipar RISO
Coli de tipar 2,0

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tirajul 40 ex.
Comanda nr.

MD-2004, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 168, UTM
MD-2045, Chișinău, str. Studenților, 9/9, Editura „Tehnica-UTM”